

ГЕРГАРТ ГАУПТМАН.

Візник Геншель

драма в 5 актах

переклав

АНТІН КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ.

ЛЬВІВ.

Накладом „Українсько-руської Видавничої Спілки“
Зареєстр. спілки з обмеженою поручкою.

З друкарні В. А. Шийковського.
1899.

Microfilm Negative # 95-2207
Humanities Preservation Project

834H29
ОфиЦк

О С О Б И:

Візник Геншель.
Амалія Геншлева, його жінка.
Ганна Шель, їхня служниця.
Берта.
Вальтер, гандляр коний.
Зібенгар.
Каролько.
Вермельскірх.
Пані Вермельскірх.
Франя Вермельскірх.
Гауфе.
Франц.
Юрко.
Фабіг.
Гільдебрант, коваль.
Грунерт, ветеринар.
Огневі сторожі.

Дієть ся в купелевій, шлеській місцевости, в го-
стинниці під »Сірим Лебедем«, коло 1860. р.

*

ПЕРШИЙ АКТ.

Мужицька кімната в пивниці гостинниці «Під Сірим Лебедем». Крізь два вікна, що містять ся високо на ліво, впадає в хату сумерк пізнього, зимового поплудня. Під вікнами стоїть ліжко з м'якого жовто-полірованого дерева; на ньому лежить хора Геншлева. Вона може мати коло 36 років. При ліжку колиска, де лежить півріччя її донечка. Друге ліжко під задньою стіною. Стіни помальовані синьою краскою з темними пасами коло стелі. З переду на право велика, брунява, кафлева піч, а при ній лавка. В просторій дірі під печю є багато поколених дрібонько дров. В стіні на право малі двері до комори. Ганна Шель, молода, сильно збудована дівка дуже занята; скинула дерев'яні капці і вештаєть ся у грубих, синіх панчохах. Висуває з рури желізний горнець, у яким щось варить ся, потім засуває його знов у руру. Вареха, копистка і сита лежать на лавці, також великий глиняний, цукатий збанок, якого вузенька шийка заткана. Стоїть там також відро. Спідниця Ганни зібрана у фалди, її корсет темно-чорний; нервні рамена голі. Докола печі вистає чотирограння желізна штаба, на якій схнуть довгі, стрілецькі панчохи, пеленки, шкур'яні штани із шнурками і пара високих чобіт. На право скриня і шафа; старі шлезькі, мальовані якими красками меблі. Через відчинені двері у задній стіні видно темний, вузький вхід до пивниці, а напротів шкляні двері з помальованими шибами; поза ними дерев'яні сходи, що ведуть горі. На сих сходах горить все газове сьвітло і впадає до кімнати через шиби у дверех. Половина лютого; на дворі снігавиця.

ФРАНЦ,
молодий парубчак в простій фірманській одежі, загорнений до дороги, зазирає до середини.

ФРАНЦ.
Ганно!

ГАННА.
Ну?

ФРАНЦ.
Геншлева спить?

ГАННА.
Або що? Не кричи лише.

ФРАНЦ.
Або мало тріскають тут дверми! Як не проснула ся від сього —! Їду каритою до Вальденбурга.

ГАННА.
З ким їдеш?

ФРАНЦ.
З панею. Закупити що-дещо на уродини.

ГАННА.
Чиї-ж се уродини?

ФРАНЦ.
Каролька!

ГАННА.
Також вигадали! Закладати коні для такого дурня! Гони у таку погань до Вальденбурга!

ФРАНЦ.
Я-ж маю кожух!

ГАННА.

Вони справді не знають, де мають викидати гроші. А ми мусимо тут гарувати!

При вході появляється ветеринар Грунерт та роззирається докола. Малий чоловік у чорнім овечім кожусі, шапці та високих чоботах. Бе бичівном о рами дверей, аби звернути на себе увагу.

ГРУНЕРТ.

Чи Геншля нема іще дома?

ГАННА.

Або що?

ГРУНЕРТ.

Я прийшов до валаха.

ГАННА.

То ви доктор з Фрайбурга, що? Геншля нема іще дома. Поїхав до Фрайбурга з наборм. Ви мусіли здибати ся з ним!

ГРУНЕРТ.

Де-ж стоїть валах?

ГАННА.

То той великий каштан з латкою. Його завели, здається, до стайні.

До Франца.

Може би ти пішов показати!

ФРАНЦ.

Підете просто через обору в долину, там під салею коло кімнати візників. Поспитайте там Фридриха, він вам покаже.

Грунерт відходить.

ГАННА.

Ну йди з ним також!

ФРАНЦ.

Маєш ти що дрібних для мене?

ГАННА.

Ти хотів би, аби я продала свою шкуру
для тебе?

ФРАНЦ

ласкоче її.

Я куплю її зараз.

ГАННА.

Франце! Лиши! Хочеш збудити газдиню?

Шукає гроший.

Ти все мушиш видерти від мене кілька
чеських! Інакше не давби міні дихати. Ну, я
вже тепер гола. — На маєш!

Всуває йому щось в руку.

Ну, забирай ся!

Чути голос звінка.

ФРАНЦ

наляканий.

Газда! Бувай здорова!

Відходить швидко.

ГЕНШЛЕВА

проснула ся, говорить слабым голосом.

Дівко! — Дівко! — Не чуєш, га, дівко?

ГАННА

неввічливо.

Що знов?

ГЕНШЛЕВА.

Слухай-же, коли тебе кличу!

ГАННА.

Я слухаю, але як ви не будете говорити голоснійше, то не можу чути! Маю лише двоє уший.

ГЕНШЛЕВА.

Вже знов скачеш як оса — дівчино!

ГАННА

коротко.

О, про мене!

ГЕНШЛЕВА.

Чи то так добре, ге? Хто-ж бачив пискувати так до хорої жінки?

ГАННА.

А хто-ж зачинає? Як ви лише проснете ся, так зараз вигадуйте всілячину. Що лише не зроблю, все зле і зле. Вже не знаю чим вгодити вам.

ГЕНШЛЕВА.

Бо не слухавш мене.

ГАННА.

То зробіть собі все самі лїпше. Чоловік шибає собою цілий день до півночі, але коли так, то волю вже радше піти своєю дорогою! Розпускає підв'язану спідницю і вилїтає на двір.

ГЕНШЛЕВА.

Дівко! Дівко!

Не роби мінї хоч сього. — Щож я тобі знов злого сказала?! — Ах! Боже, Боже! що то

буде, як люди прийдуть? Вони-ж хочуть їсти. —
Ну, дівко, — дівко...

Через шкляні двері, що їх видко вглибині, протискає
ся з чималим трудом Каролько. Несе горнець росолу,
йде тріваючо та осторожно аж до ліжка Геншлевої і
кладе горнець на деревлянім кріслі.

ГЕНШЛЕВА.

Карольку, се ти? Що ти приніс, га?

КАРОЛЬКО.

Росіл! Мала кланяється і бажає доброго
здоровля! І аби вам се смакувало.

ГЕНШЛЕВА.

Моя ти дитинко, який ти добрий. — Росіл
з курочки! Аякже, справді! Ну, скажи-ж мамун-
ці, що я дякую їй дуже красно. — Чуєш? А не
забудеш? — Ну, я тобі щось скажу, Карольку!
Слухай! Зроби міні одну ласку. Возьми митку,
що там лежить, виліз на лавку і витягни тро-
ха залізний баняк. Дівка забрала ся і заснула
його задалеко до рури.

КАРОЛЬКО

скочив радо, найшов митку, виліз на лавку коло печі,
заглядає в руру та питає:

Чорний чи синій, прошу пані?

ГЕНШЛЕВА.

Щож там є у синім?

КАРОЛЬКО.

Капуста.

ГЕНШЛЕВА

озлоблена.

Витягни її швидко, геть розварить ся. —
Гей! дівко, дівко!

КАРОЛЬКО

витягнув баняк цілком наперед.

Добре так?

ГЕНШЛЕВА.

Можеш його так лишити. Ходи-ж сюда,
дам тобі батіжок.

Дістає батіг з вікна та дає його Каролькови.

Якже там коло мами?

КАРОЛЬКО.

Добре. Поїхала до Вальденбурґа накупити
міні що-дещо на уродини.

ГЕНШЛЕВА.

Зі мною не добре, дитинко! Може вже тре-
ба буде умерти!

КАРОЛЬКО.

Ох, ні, ні, пані!

ГЕНШЛЕВА.

Так, повір міні дитинко, я умру. Скажи се
від мене мамуні.

КАРОЛЬКО.

Знають пані? Я дістану башлікову шапку.

ГЕНШЛЕВА.

Так, так! Вір міні Ходи-но сюда. Тихо!
Слухай. Чуєш, як пукає? Чуєш, як пукає в сирих
дровах?

КАРОЛЬКО,

якого вона держить сильно за рамя.

Я бою ся, прошу пані!

ГЕНШЛЕВА.

Чого-ж знова! Таж ми мусимо всі умирати. Чуєш, як пукає, що? — Правда? — Що се? Хробак смерти пукає.

Клонить ся в зад.

Раз, два. — Гей, дівко, дівко!

КАРОЛЬКО,

якого пустила, звертаєть ся трівожно до дверей. Як вже зловив рукою за клямку шкляних дверей, обнімає його ляк; сіпає дверми та затріскує їх за собою, аж шиби бренять. Зараз потім тріскає хтось на дворі сильно з батога. Геншлева схоплюєть ся під впливом сього гомону.

ГЕНШЛЕВА.

Батько йде!!

ГЕНШЕЛЬ,

що його іще не видно — з надвору на коритарі.

Ну, що-ж зробимо із сею худобиною, докторе?

Вказуєть ся в дверех із Ґрунертом.

ҐРУНЕРТ.

Не можна до нього приступити, треба буде його звязати.

ГЕНШЕЛЬ

сильно збудований мущина, коло 45 літ, у баранячій шапці і баранячим кожусі, під яким має фірманську блюзу, у високих чоботах до дощу, зелених стрілецьких панчохах, з батогом і засвіченою ліхтарнею.

Не знаю, що йому стало ся! Вертаю вчора
домів—я набрав камяного вугля там в копальні.
Викладаю коні, веду в стайню — і так в одній
хвилині паде на землю, та бе докола себе ногами.

Кладе батіг в куті та вішає шапку на кілку.

ГАННА

приходить знова та забираєть ся до своєї давної роботи,
але знати по ній, що лиха.

ГЕНШЕЛЬ.

Дівко, засьвіти но!

ГАННА.

Геть всьо нараз!

ГЕНШЕЛЬ

гасить ліхтарню та вішає її.

А Господь милостивий знає, що то має
бути: тут хорує міні жінка, тут паде міні кінь.
Так якось, як би всьо завзяло ся на мене. —
Я купив його ва Різдво від Готфрида Вальтера;
дві неділі, та вже храмає. Двісті талярів ви-
валив.

ГЕНШЛЕВА.

Паде дощ на дворі?

ГЕНШЕЛЬ

мимоходом.

Паде, мамо. — І то рідний шури́н так обду-
рив мене...

Сідає на лавку коло печі.

ГАННА

засьвітила лосєву сьвічку у бляшанім ліхтарі так кладе
її на стіл.

ГЕНШЛЕВА.

Тату! Але бо ти за добрий, за багато до-
віряєш людям.

ГРУНЕРТ

сїдає при столї та пише рецепту.
Запишу щось для коня.

ГЕНШЛЕВА.

Ну, як би нам іще каштан мав здохнути!
Але Пан Біг вже хиба не допустить сього.

ГЕНШЕЛЬ

наставляє Ганні ногу.

Ходи сюда, стягни міні чоботи! Алеж то
віяло нам сюда з Фрайбурґа. Люди кажуть, що
зірвало дах з церкви в долїшнім кінці села геть
до половини.

До Ганни.

Алеж то капарить! Стягнеш вже раз?!

ГЕНШЛЕВА

до Ганни.

Я не знаю, що ти навіть сього не нав-
чив ся.

ГАННА

здймає один чобіт, кладе його на боці, потім бере
за другий.

ГЕНШЕЛЬ.

Тихо, мамо і ти не зробила би ліпше.

ГАННА

здймає другий чобіт, кладе його на боці, потім злобно
до Геншля.

Ви привезли міні фартушок?

ГЕНШЕЛЬ.

Про що я маю іще памятати? Добре, що маю всьо, що міні потрібне, і відставляю свою скриню на час до желізниці. Я не журюся бабськими фартушками.

ГРУНЕРТ.

Знають про се всі.

ГЕНШЛЕВА.

Сього бракувало би іще!

ГЕНШЕЛЬ

в дерев'яних ходаках встав; до Ганни.

Ну, звивайся, звивайся! Давай що їсти! ми мусимо ще нині піти до кузні.

ГРУНЕРТ

встав, положив рецепту, сховав записник та олівець, хоче пращати ся.

Треба із сим до аптики! Я загляну сюди завтра досвіта.

ГЕНШЕЛЬ

сїдає біля стола.

ГАУФЕ

входить поволи; в дерев'яних ходаках, в шкур'яних штанах, із засьвіченою ліхтарнею.

ГАУФЕ

Алеж то погана заметільниця.

ГЕНШЕЛЬ.

Як там в стайни, що?

ГАУФЕ.

Біда!

Гасить ліхтарню та вішає її біля Геншлевої.

ГРУНЕРТ.

Добраніч вам! А тепер треба ждати терпеливо. Ми доктори, також лише люди!

ГЕНШЕЛЬ.

Розумієть ся! Знаємо і ми про се, знаємо. Добраніч, не виверніть ся там де!

Грунерт виходить.

А тепер, скажи-ж міні мамо, як там з тобою?

ГЕНШЛЕВА.

Я мусіла знова злостити ся.

ГЕНШЕЛЬ.

Що-ж злостить тебе?

ГАУФЕ

сїдає за столом.

ГЕНШЛЕВА.

Те, що не можу давати ладу в хаті!

ГАННА

кладе на стіл миску з галушками, миску з капустою, виймає із шуфляди вилки та кладе їх на столі.

ГЕНШЕЛЬ.

На се є тут дівка!

ГЕНШЛЕВА.

Ет! Дівка і гадки не має!

ГЕНШЕЛЬ.

Маємо що їсти, всьо йде як слід. Як би ти не вставала була за скоро, то сьогодні могла би ти вже гуляти.

ГЕНШЛЕВА.

О, бодай тебе! гуляти! Також говориш!

ГАННА

поставила на столі три тарілки, на кожій кусник веровини; присуває собі також столець та сідає при столі.

ГАУФЕ.

Небавом і вівса також нестане.

ГЕНШЕЛЬ.

Я-ж купив у сих днях трийцять мішків. В суботу привезуть віз сіна. Паша дорожче кожної днини.

ГАУФЕ.

Як товарина має робити, хоче також поїсти.

ГЕНШЕЛЬ.

Але ті думають, що живе повітром; Хоче міні знов урвати із заплати за перевіз.

ГАУФЕ.

Він згадував і міні щось такого.

ГЕНШЛЕВА.

Інспектор?

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, а хто-ж би! Але тепер хиба не удасться йому.

ГЕНШЛЕВА.

Дивіть-но ся! А то вже сьвіт кінчить ся! Що-ж ми маємо робити у сих тяжких часах?

Візник Геншель.

2

ГАННА.

Надзиратель доріг був тут. Казав, аби ви післали завтра коні до великого вальця. Вони є тепер в Гінтергартау.

ЗІБЕНГАР

вказуєть ся на сходах за шкляними дверми (пішло йому на сорокові роки); є дуже старанно одягнений. Чорний суконяний сурдуг, біла камізелька, ясні англійські штани; мода з кінця шісьдесятих років. Сиве волосє уложене гарно у вінець на голові та вус буйний темно-блонд. Зібенгар носить золоті окуляри, як хоче остро придивити ся, закладає крім них золотий кукер. Є се інтелігентний тип.

ЗІБЕНГАР

входить відчиненими дверми; в правій руці тримає бляшаний ліхтар з незасвіченою свічкою та вязку ключів, лівою прислонює очі.

Є вже Геншель дома?

ГЕНШЕЛЬ.

А ось я, пане Зібенгар!

ЗІБЕНГАР.

Ага, ви їсте тепер як раз. Їжте, їжте. Я маю іще діло до пивниці. А поговорити можемо іще і потім.

ГЕНШЕЛЬ.

Але-ж прошу, ізза мене! Про мене! Я вже скінчив.

ЗІБЕНГАР.

Але може прийдіть радше за хвилю до мене на гору.
Підходить і світить свічку до тої, що стоїть на столі.

Я хотів лише засьвітити собі свічку. —
В моїм бюрі ніхто не перешкодить нам.— Що-ж
чувати пані Геншелева? Смакував росіл?

ГЕНШЛЕВА.

Ну, най міні хто таке скаже! Я й забула
про нього!

ЗІБЕНГАР.

Чи-ж се може бути?

ГАННА

відкриває горня з росолом.

А що-ж!... Ось стоїть!

ГЕНШЕЛЬ.

Така то моя жінка! І вона хотіла би ви-
здоровіти! І їсти вам забуває і пити.

ЗІБЕНГАР.

Чути сильний подув вітру.

Скажіть-но ви міні, як ви гадаєте?... Моя
жінка поїхала до Вальденбурґа. Буря, бачить с я
кріпшає раз-у-раз. Я побоюю ся. Ну, що?...

ГЕНШЕЛЬ.

Е, відси то воно страшнійше видаєть ся
як є справді.

ЗІБЕНГАР.

Ну, ну, лише не треба жартувати! Ви чули,
як забреніло? То вітер вивалив міні вже одно
з тих великих вікон, знаєте, там в їдальні
Але-ж се страшна буря.

ГЕНШЕЛЬ.

Ой, люди, люди!

*

ГЕНШЛЕВА.

Буде се знов немало коштувати!

ЗІБЕНГАР

відходить коритарем до пивниці на ліво.
Лише смерть ніщо не коштує!

ГЕНШЕЛЬ.

Він має тепер також багато клопотів на
голові.

ГЕНШЛЕВА.

Що-ж він може хотіти від тебе, тату?

ГЕНШЕЛЬ.

Ет, ніщо. Зрештою — почую.

ГЕНШЛЕВА.

Коби лише не хотів знов гроший.

ГЕНШЕЛЬ.

Не плети дурниць, мамо.

ГЕНШЛЕВА.

Ба — як вже не мають нічого, то пощо
пані носить капелюхи по чотири таляри?

ГЕНШЕЛЬ.

От, замкни рот! Чи питає тебе хто про те?
Встроми свій ніс у діжку з тістом, але не мі-
шай ся до иньших. Не легко то утримати та-
кий дім! За вісім неділь у році капне щось, а
потім крути-верти!...

ГАУФЕ.

В додатку іще вибудував сей новий дім!

ГЕНШЛЕВА.

Се підкосило його вже цілком. Повинен був дати собі із сим спокій!

ГЕНШЕЛЬ.

Баби не знають ся цілком на таких річах. Будувати мусів, інакше не міг. Нині маємо богато купільних, давнійше не було й половини сього. Але тоді люди мали гроші, а нині хотіли би всьо пів-даром: — Налій-но міні горівки.

ГАУФЕ

замикає поволи свій ніжик.

Сорок кімнат, три великі салї, а в них хиба щурі та миші. Як-же тут вийти на своє?

Встає.

ФРАНЯ ВЕРМЕЛЬСКІРХ

зазирає до кімнати; в се весела, жива шіснайцятилітня дівчина. Довге, темне, розпущене волосє. Її одїж троха ексцентрична; біла та коротка спідничка, остро викровна блюза, шарфа сороката та довга. Доволі сильно відокриті рамена; докола шиї сороката стяжка, із золотим хрестиком.

ФРАНЯ

дуже живо.

Пан Зібенгар був тут, правда? Смачного, моє панство. Я хотїла лише поспитати, чи не був тут пан Зібенгар?

ГЕНШЛЕВА

невнічливо.

Не знаю. У нас не був.

ФРАНЯ.

Ні? Я гадала.

Кладе кокетно ногу на лавці при печі та зав'язує собі
стяжку при черевиці.

ГЕНШЛЕВА.

Пан Зібенгар, пан Зібенгар, вічно пан Зібенгар. Що ви маєте все з ним?

ФРАНЯ.

Я? ніщо! Він любить лише дуже печінки з гуски. У нас є нині як раз кілька і тато казав йому се сказати. Зрештою і ви пане Геншель могли би заглянути до нас також хоч раз.

ГЕНШЛЕВА.

Дай но лише спокій моему чоловікові. Він і в гадці не має бічи тепер до коршми.

ФРАНЯ.

Але нині є цілком свіже пиво.

ГЕНШЕЛЬ,

коли Гауфе усміхається, а Ганна голосно сьміється.

Мамо, не жури ся ти мною. Як я схочу
напити ся пива, то не буду питати ся нікого!
Вір міні!

ФРАНЯ.

Як же там ваше вдоволе, пані Геншлева!

ГЕНШЛЕВА.

Завтра прив'яжу собі також шарфу та гуляти му на ливні.

ФРАНЯ.

Тай я з вами. Я се так чудово умію. Вправляю ся вічно... на диплю від воза.

ГЕНШЕЛЬ.

Тому то поввисали так всі мої дишлі!

ФРАНЯ.

Бачите, так робить ся се, так балянсуєть ся...

Наслідуює рухи танечниці на шнурку та вибігає дверми.

Права нога, ліва нога. Au revoir...

Виходить.

ГАУФЕ

здоймає ліхтарню.

Сеся здуріє незадовго, я́ не зловить мужа.

Виходить.

ГЕНШЛЕВА

Коби вона лише хотіла добре працювати то вилетіла би їй з голови ся сваволя.

ГАННА.

Вже їй не вільно ходити до Зібенгарів, пані заборонила їй.

ГЕНШЛЕВА.

Добре має, я не стерпіла би сього також.

ГАННА.

Вона гонить за Зібенгаром як пес. Якась шалена!

ГЕНШЛЕВА.

Зібенгар повинен вже давно викинути сих людей. Повно там дівчат, хлопців...

ГЕНШЕЛЬ.

Ет, мамо, що ти говориш!

ГЕНШЛЕВА.

Ну, а в шинку!

ГЕНШЕЛЬ.

І вони хочуть жити, так як і ми. Чи тому мав би їх викинути на вулицю? Вермельскірх не є зрештою лихий чоловік.

ГАННА.

Але його жінка, то стара чарівниця.

ГЕНШЕЛЬ.

Що-ж, коли він точно платить чинш, — а ізза дівчини чейже не можна його викинути...

Встає та нахиляєть ся над колискою.

Ми-ж маємо тут також таку маленьку дитинку, а однак не вилетимо ізза неї.

ГЕНШЛЕВА.

Ну ні, ще чого!... вона спить, як забита, не хоче навіть ніколи проснути ся.

ГЕНШЕЛЬ.

Така дрібонька.... Ну, мамо, правда, що не схочеш міні умерти!

Здіймає шапку з кілка.

Ганно, я здурив тебе передше. На возі лежить твоя запаска.

ГАННА

швидко.

Де, де?

ГЕНШЕЛЬ.

В коши; йди пошукай собі.

Виходить середніми дверми. Ганна йде в комору.

ГЕНШЛЕВА.

То — він — таки привіз їй — запаску!

ГАННА

виходить швидко з комори та йде в середні двері.

ГЕНШЛЕВА.

То — він — таки привіз їй — запаску!

ЗІБЕНГАР

входить обережно із світлом та ключами як передше
і несе ще дві пляшки червоного вина.

ЗІБЕНГАР.

Ви самі, пані Геншлева?

ГЕНШЛЕВА.

То він — запаску...

ЗІБЕНГАР.

То я, пані Геншлева; Ви може милите ся?

ГЕНШЛЕВА.

Здається міні — ні.

ЗІБЕНГАР.

Я може перешкодив вам у сні? Се я, Зібенгар.

ГЕНШЛЕВА.

Знаю, знаю.

ЗІБЕНГАР.

Я приніс вам троха вина, напийте ся, воно
поможе вам. Не пізнаєте мене таки?

ГЕНШЛЕВА.

Ну, ні! — А то добре! — Та-ж то ви є...
ну вже-ж! — Ви-ж є наш пан Зібенгар. Іще не

є так зле зі мною. Вас хиба я знаю... Не знаю, чи міні снило ся чи що?

ЗІБЕНГАР.

Може бути, може бути. Як-же тепер чуєте ся..

ГЕНШЛЕВА.

Ну так, се ви Зібенгар?

ЗІБЕНГАР.

А ви думали мабуть, що се ваш чоловік?

ГЕНШЛЕВА.

Не знаю — не можу сього — — справді — не можу сказати. — Так міні було... — —

ЗІБЕНГАР.

Ви лежите дуже не вигідно. Поправлю вам подушку. Приходить іще лікар точно?

ГЕНШЛЕВА

зі сльозами у очах.

Не знаю: лишають мене саму, як пса. Нї, нї, ви є Зібенгар, — я знаю. Слухайте! Я вам щось скажу, ви були все такі добрі для мене! Ви маєте добре серце. Коли навіть часом нахмарите лице. Вам се можу сказати: Я бою ся! Міні все таки здаєть ся, що се триває за довго.

ЗІБЕНГАР.

Що триває за довго?

ГЕНШЛЕВА

вибухає плачем.

Я живу за довго! — — —

Але що що буде з Густою!

ЗІБЕНВАР.

Але-ж дорога панї Геншлева, що ви знов говорите?

ГЕНШЛЕВА

хлипає тихо.

Що буде з Густою, як я умру! — — —

ЗІБЕНГАР.

— — — Панї Геншлева, та-ж ви мастерозум! Слухайте-но тепер мене: Як чоловік мусить так тихо лежати в ліжку, дивіть-но ся, так тиждень за тижнем, як ви на жаль тепер, то приходять ріжні пусті гадки. Дурниці при-виджують ся неодному. Але треба мати голову на карку, панї Геншлева. Се гарно! Такі дурниці! Вибийте собі їх з голови... — Таж то нісенитниця.

ГЕНШЛЕВА.

Добрі ви люди, ви не хочете повірити: Я знаю, що говорю.

ЗІБЕНГАР.

Не знаєте панї. Як раз тепер сього не знаєте, як колись пізнїйше згадаєте, тож-то будете сьміяти ся! Цілком певно!

ГЕНШЛЕВА

вибухає пристрасно.

Він не ходив до неї до комори!?

ЗІБЕНГАР.

збентежений — недовіряє.

Хто? хто такий?

ГЕНШЛЕВА.

Ну, Геншель! До дівки!

ЗІБЕНГАР.

Ваш чоловік? До Ганни? Знаєте що... хто
вам се наплів, той є негідний брехач.

ГЕНШЛЕВА.

Та як я умру, він оженисть ся з нею!

ГЕНШЕЛЬ

вказуєть ся в дверех.

ЗІБЕНГАР.

Алеж вам привиджуєть ся, пані Геншлева!

ГЕНШЕЛЬ

добродушно — здивований.

Що тобі, мамо? Чого так плачеш?

ЗІБЕНГАР.

Геншель, ви не повинні лишати жінку
саму!...

ГЕНШЕЛЬ

йде ввічливо до ліжка.

Хто-ж тобі що робить?

ГЕНШЛЕВА

відвертаєть ся злобно на другу сторону лицем до с тіни
Геншель відвертаєть ся плечима.

Дай міні спокій!

ГЕНШЕЛЬ.

Щож се знов має бути?

ГЕНШЛЕВА

дусить ся від слъоз — заходить ся.

О, йди геть!

Геншель сильно збентежений, питає очима Зібенгара,
що чистить свої окуляри та хитає головою.

ЗІБЕНГАР

тихо.

Дайте їй тепер спокій.

ГЕНШЛЕВА

як передше.

Хотів би, аби я вже землю гризла!

ЗІБЕНГАР

до Геншля, що хотів крикнути.

Пст! зробіть се для мене! Тихо!

ГЕНШЛЕВА.

Я маю очі; я іще не осліпла. Не потреба
міні говорити. Я тут вже більше непотрібна. Мо-
жу вже пакувати ся!

ГЕНШЕЛЬ

насилу спокійний.

Що се значить, Маю?

ГЕНШЛЕВА.

Ая, ая, удавай!

ГЕНШЕЛЬ

крайно збентежений.

Ну, скажи міні хоч лише...

ГЕНШЛЕВА.

Може діяти ся, що хоче... Ошукати себе не
дозволю. Хочби ви крили ся іще раз так добре.

Я бачила через стїни, я бачила вас таки. Нї, нї! Ви гадаєте, що жінку можна так легко ошукати. Я бачила. Одно лише тобі кажу: як я умру, умре і Густа. Я заберу її із собою. Радше удусити, як дати на поталу такий клятій дївці.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, мамо! що-ж тобі заїхало в голову?

ГЕНШЛЕВА.

Хотїв би, аби я вже землю гризла.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, перестань, бо я вже лихий.

ЗІБЕНГАР

перестерігає тихо.

Тихо, Геншель! Жінка хора!

ГЕНШЛЕВА

вчула се.

Хора? Хто мене довів до хориби? Ви обое, дївка та ти.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, хотїв би я лише знати до чорта, хто тобі натовк сих дурниць в голову? Дївка та я? Най мене грім побе, ак ми маємо що між собою!

ГЕНШЛЕВА.

Чи не привозить він їй запасок та застячок.

ГЕНШЕЛЬ

знова збентежений.

Запасок та застячок?

ГЕНШЛЕВА.

Так, запасок та застячок.

ГЕНШЕЛЬ.

А то вже сьвіт кінчить ся.

ГЕНШЛЕВА.

Чи то, що вона робить, не є все гарне та добре? Чи ти скажеш їй коли яке лихе слово? Чи не є вже вона якби панї в хатї?

ГЕНШЕЛЬ.

Мамо, будь тихо, кажу тобі раз!

ГЕНШЛЕВА.

Мусиш мовчати, бо не знаєш, що сказати!

ЗІБЕНГАР

при ліжку.

Запануйте над собою, панї Геншлева, се всьо виссане до чиста з пальця.

ГЕНШЛЕВА.

Ви не ліпший, ви робите також так само. Бідні жінки, вони гинуть ізза сього!

починає тихо хлипати.

Та най собі пропадають!

ЗІБЕНГАР

сьмієть ся коротко та на силу, приступає до стола та отвирає з резигнацією фляшку червоного вина.

ГЕНШЕЛЬ

сїдає на краю ліжка та вговорює жінку.

Мамо! Мамо! Оберни ся вже раз! Хочу сказати тобі слівце по доброму.

Обертає її з приязною силою.

Ну, бачиш, мамо, тобі приснило ся щось!
 Ти мала якийсь сон. Нашому Шпіцови присниться
 ся також часом що-дещо. Але тепер просни ся!
 Розумієш, мамо!? Ти наплела тут тільки вісе-
 нїтниць, що заломив би ся під ними найбіль-
 ший віз, коли наладувало би ся їх на нього.
 Міні іще крутить ся від сього в голові.

ЗІБЕНГАР

що найшов шклянку, наливає вина.
 І міні вичитали ви також »Отче-наш«.

ГЕНШЕЛЬ.

Нї, не беріть їй сього так зле. Се-ж жінка!
 Треба вже з нею терпіти! Ну, а тепер вертай
 міні як найшвидше до здоровля! Бо інакше ска-
 жеш іще колись, що я украв в Болькенгайн
 конї.

ЗІБЕНГАР.

Ну, пийте вино, воно покріпить вас.

ГЕНШЛЕВА.

Коби то лише знате!
 Зібенгар підтримує її, коли не.

ГЕНШЕЛЬ.

Що-ж ти знова?

ГЕНШЛЕВА

коли вже випила.
 Можеш міні се приречи?

ГЕНШЕЛЬ.

Всьо, що лише хочеш!

ГЕНШЛЕВА.

Як я умру, ожениш ся з нею?

ГЕНШЕЛЬ.

Не питай так по дурному!

ГЕНШЛЕВА.

Так, чи ні?

ГЕНШЕЛЬ.

З Ганною?

Жартом.

А вжеж!

ГЕНШЛЕВА.

Говори поважно!

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, чуйте, пане Зібенгар? Що се має значити? Алеж ти не умреш!

ГЕНШЛЕВА.

Але якби я таки умерла?

ГЕНШЕЛЬ.

То і тоді не ожению ся з нею. Ну бачиш! Тепер вже знаєш? Ну, то кінець?

ГЕНШЛЕВА.

Можеш міні се приречи?

ГЕНШЕЛЬ.

Що такого?

ГЕНШЛЕВА.

Що, не ожениш ся із сею дівчиною?

ГЕНШЕЛЬ.

А чому-ж би не приречи?

Візник Геншель.

3

ГЕНШЛЕВА.

Давш руку?

ГЕНЩЕЛЬ.

Та-ж кажу тобі.

Кладе свою руку в її.

А тепер вже всьо добре? Лише не безпо-
кій мене більше такими річами.

ДРУГИЙ АКТ.

Гарна, маєва днина. Передполудне. — Покій з першого акту; нема однак ліжка, де лежала Геншлева. Вікна, під якими стояло ліжко, отворені.

ГАННА

пере із засуканими рукавами в балії, її лице звернене до вікна.

ФРАНЦ

входить без сурдута, з деревляним відром до митя возів у руках; рукави сорочки засукані, штанки зачочені, голі ноги в деревляних ходаках.

ФРАНЦ

придурковато веселим тоном.

Ганно, я прийшов тебе відвідати. Господи Боже іще одно: Не маєш ти троха теплої води! Га?

ГАННА

кидає гостро до балії біле, яке тримала на дошці, та йде до печі.

Не заходи ти міні сюди так дуже часто.

ФРАНЦ.

Овва?! Або що?

ГАННА

наливає окропу до відра.

От не питай. Не маю часу.

*

ФРАНЦ.

І я також не сиджу із заложеними руками! Мию як раз віз...

ГАННА

пристрасно.

Лиши ти мене раз на все, — я вже казала тобі се чи раз.

ФРАНЦ.

Що-ж я тобі зробив?

ГАННА.

Не гони за мною!

ФРАНЦ.

Чи ти вже забула, що було між нами?

ГАННА.

Ніщо не було між нами. Що мало би бути між нами? Я ходжу своєю дорогою, ти ходиш своєю. Так є між нами, а не інакше.

ФРАНЦ.

А, — се нові річи!

ГАННА.

Для мене се старі, як сьвіт.

ФРАНЦ.

Бачу, бачу! Ганно, що се стало ся?

ГАННА.

Ніщо, ніщо! Дай міні спокій!

ФРАНЦ.

Чи можеш нарікати на мене? Чи не був я тобі все вірний?

ГАННА.

О, про мене! Що-ж се мене обходить? Волочи ся, з ким собі хочеш! Мінї всьо одно!

ФРАНЦ.

Від коли то, Ганно?

ГАННА.

Від непамятних часів.

ФРАНЦ

зворушений до сліз.

Але-ж, ти брешеш Ганю!

ГАННА.

Лише так мінї не зачинай! Так не доїдеш зі мною до кінця. Я не позволю собі закидати брехні. Богато не буду гворити; най се раз скінчить ся. А коли ти маєш таку голову, що не хоче нічого зрозуміти, мушу тобі раз на все ясно сказати: між нами вже всьо скінчило ся.

ФРАНЦ.

Справді кажеш?

ГАННА.

Всьо вже скінчило ся, зятям собі се Франце!

ФРАНЦ.

Я собі се зятяблю!

Раз-у-раз сильнійше зворушений, нарешті більше плаче,
ніж говорить.

Не думай собі, що я такий дурний. Я вже бачив се давнійше. Але гадаю все ще, що прий-
деш до розуму...

ГАННА.

Як раз стало ся так.

ФРАНЦ.

Як собі хочеш. Розумієть ся, я обідраний, а Геншель має повну скриню гроший. І справді, як чоловік роздумає се добре, то ти прийшла справді до розуму.

ГАННА.

Як ти лише так зачинаєш, то пропало вже для тебе всьо від разу.

ФРАНЦ.

Або може се брехня? Ти не стремиш може всею силою до того, аби стати панею Геншлевою? Ну, не правду кажу?

ГАННА.

Се вже моя річ, се не обходить тебе. Найкождий дбає про себе самого.

ФРАНЦ.

Ану, як би я так дбав лише про себе самого і пішов до Геншля і сказав йому: Ганна обіцяла міні, що вийде за мене, ми вже згодили ся.

ГАННА.

Спробуй но.

ФРАНЦ.

майже крізь слъози зі злоби і жалю.

Я таки спробую! Ти дбаєш про себе, то і я дбати му про себе. Як ти така, то і я не буду інакший.

Нараз змінює голос.

Але я не хочу тебе вже тепер. Хочби ти кидала ся міні навіть на шию. Така дівка не варта мене!

Відходить швидко.

ГАННА.

Ага, бачиш, таки допомгло нарешті.

Коли Ганна пере далі в балії, вказуєть ся з заду в коритарі Вермельскірх. Є се чоловік коло п'ятдесятки, колишній актор. Має на собі зношений шляфрок і вишиті пантофлі. Курить з довгої люльки.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

заглядає хвилину до середини; Ганна не бачить його.

Чули ви, як кашлає?

ГАННА.

Хто такий?

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Приїхав сюди якийсь купільний гість. Мешкає на горі.

ГАННА.

Ну, та вже й час, маємо половину мая.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

переступає поволи поріг, співає півголосом, кашлаючи при тім:

Я на сухоти кандидат

Відівідівіт, бум, бум!

Що може вже тепер вмирать,

Відівідівіт, бум, бум!

Ганна сьмієть ся через балію.

Від сього може добре робити ся чоловікови; по сїм пізнаємо, що надходить літо.

ГАННА.

Одна ластівка не приносить іще літа!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

робить собі місце на лавці при печі са сїдає.
Де Геншель?

ГАННА.

Поїхав нинї долїв на кладовище.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Правда. Нинї уродини його жінки.

Мовчанє.

А то старий побиваєть ся! — Коли-ж він
верне?

ГАННА.

Я не знаю в загалї, по-що він мав їхати
там. Нам тут так треба коний, що аж! Тай но-
вого парубка забрав із собою!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Е, Ганно, злість попсує вам апетит.

ГАННА.

Та бо се й правда! Він покинув тут всьо.
Омнїбус має відїхати точно. Бричка стоїть там
заболочена, а Гауфе не може дати собі вже
ради. Старий хлоп задубів як колода!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Так, так, вже починаєть ся. Роботи є всюди
досить! Нинї приходить на гору кухар. Вже і я
замітив се в пиварні.

ГАННА,

коротко та голосно.

Але по вас не видно іще, аби ви мали богато роботи.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ,

необиджений.

Я заберу ся пізнійше до роботи, eleven o'clock. Кину ся силою пари до роботи.

ГАННА.

Диму буде багато, можу вам повірити! Ваша люлька не згасне ніколи.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ,

усьміхаєть ся.

Але ви гострі на слова, добродійко. Ви гострі як шпилька! — Буде у нас нині при обіді — чекайте-но! Перше — бас, друге віолінчель, третє дві перші і дві другі скрипки. Три перші, дві другі, три другі, дві перші: Тепер якось випали міні геть з голови. Словом десять людей з купільної капелі. — Чого-ж ви то сьмієте ся? — Гадаєте може, що я забиваю вам баки? Погадайте собі, що зіжре такий бас. Годі повірити! Чи не дає се багато роботи?

ГАННА

сьмієть ся. По хвилі:

Розумієть ся, що кухарка буде мати багато роботи!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

просто.

Моя жінка, донька, всі ми мусимо щиро увихати ся. А як вже мине літо — то чоловік побачить, що намучив ся майже дурно.

ГАННА.

Я не знаю, чого ви іще маєте нарікати? Робіть найліпші інтереса в цілім домі. Шинок ніколи не є порожний, повно у нїм, як літо так зима. Якби так я була на місци Зібенгара, забрала би ся до вас інакше. Не спекали би ся ви мене пустими трема сотками талярів. Нище тисячки не пустила би я вам. Та й так іще будете богато заривати.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

встав та ходить посвистуючи.

Чи маєте іще що сказати? Аж люлька погасла міні із страху.

ЮРКО

молодий, причесаний кельнер йде дуже швидко сходами поза шкляними дверми та несе начине до снідання. Іще поза дверми пристає здивований, отвирає їх однак, розглядаєть ся пивничним коритарем на право та на ліво.

ЮРКО.

До сто чортів! Куди-ж я зайшов?

ГАННА.

сьмієть ся через балію.

Ви заблукали. Мусите вернути ся.

ЮРКО.

Та тут можна дістати, Бог знає, який заворот голови. У сій буді не міг би визнати ся не аби який кінь!

ГАННА.

Ви мабуть лише що прийшли, га?

ЮРКО.

Лише вчора. Ну, скажіть-но міні панство!
Се не приключало ся міні іще ніколи, хоч я
був вже не у однім домі. Тут треба би брати
все гірського провідника із собою.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Скажіть-но ви міні, чи не є ви часом
з Дрезна?

ЮСКО.

Моє родинне місто Майсен.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Так? Справді?!

ЮРКО.

Але скажіть-но міні, як видістати ся із
відси?

ГАННА

кокетує кельнера своїм звичаєм; дуже оживлена.

Все горі сходами. Таких ластівочих хво-
стиків ми не потребуємо тут в пивниці.

ЮРКО.

Тут є мабуть парадний вхід?

ГАННА.

Ви думаєте, бачить ся, що се собача буда,
що? Тут мешкають найпорядніші люди!

ЮРКО

в дружній, шутливий спосіб.

Молодице, молодице, знаєте що, ходіть-но
за мною, покажіть міні дорогу: з вами то я не

мав би чого бояти ся, хочби ви завели мене, хто зна' куда. Не бояв би ся піти анї до пивниці, анї на стрих зі сїном!

ГАННА.

Відчепіть ся геть від мене. Знав куди трафити! Таких хортів маємо тут багато.

ЮРКО.

Молодице, можу вам помочи прати?

ГАННА.

Нї! Але як ви будете плести далї нїсенїтницї, то я вам поможу іще вибічи до гори!

Витягає біле до половини з води.

Гарно буде виглядати ваш білий перед.

ЮРКО.

Ще чого! Не зробите чей з мене свинї? Ну, але! Так не можна. Але ми поговоримо іще про те. Правда молодице? Розумієть ся, розумієть ся. Поговоримо іще про те. Як буду мати час, пізнійше, иньшим разом.

Відходить знова горі сходами.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Він не заблукаєть ся мабуть сюди більше! Зібенгар покаже йому вже добре дорогу з їдальні до кухні. — Ганно, коли верне Геншель?

ГАННА.

В полудне. — А може сказати йому що?

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Так. — Скажіть йому — не забудьте! — Скажіть йому, що я — казав поздоровити його.

ГАННА.

Все дурниця! Я погадала собі се від разу.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

кланяється їй низько.

Кожний може думати, що собі хоче. До побачення!

Відходить.

ГАННА

сама, пере завзято.

Коби то Геншель не був лише такий дурний!

В горі з надвору клякає при вікні купець Фабіг та заглядає до середини.

ФАБІГ.

Добрий-день, молодице! — Як вам ведеть ся, що чувати?

ГАННА.

Що-ж ви знов за один?

ФАБІГ.

Ну: Фабіг з Квальсдорфу. Ви мене не пізнаєте? Приношу вам привіт від батька. Казав вам також сказати... чи може ліпше вийти до середини?

ГАННА.

Добре! Я догадую ся вже; він хоче знов гроший; але я сама не маю нічого.

ФАБІГ.

Та я казав йому се, але він не хотів вірити. Ви самі молодице?

ГАННА.

Або що?

ФАБІГ

здавленим голосом.

Ну, бачите, я маю іще се та то на серці.
Через вікно могли би іще почути люди.

ГАННА.

О, про-мено, ходіть до середини.

Фабіг щезає з вікна.

Ще той мусів прийти як раз нині!

Обтирає собі руки.

Входить Фабіг. Є се убого одягнений, отяжілий халуп-
ник, около 36 лїт з рідким заростом на лиці.

ФАБІГ.

Добрий день молодице!

ГАННА

пристрасно.

По перше: Я не молодиця.

ФАБІГ

хитро.

Ну, хоч би навіть; але незадовго будете
нею...

ГАННА.

Але-ж се є погані сплетні, та більше ніщо.

ФАБІГ.

Я так чув, не моя се вина. Люди так всю-
ди майже говорять; коли умерла Геншлева...

ГАННА.

А про мене! Най собі говорять. Я роблю
своє... Що мене се зрештою обходить!

ФАБІГ.

Так таки найліпше. Я також роблю все так само. Що на мене люди вже не наговорили? Що я украв голуби у Альтвасер. Підбіг раз за мною маленький песик... зараз люди казали, що я... украв його...

ГАННА.

Як маєте міні що сказати, то говоріть коротко і ясно.

ФАБІГ.

Так? Бачите, добре! Я кажу все так само. Люди говорять все за багато; як йде бесіда про яке дрантє чи що, то зараз плетуть так, як би мали продавати село. А тепер коротко. Йде тут о се, молодице!... Бігме Боже, не гнівайтеся, що я помилився знов. Я хотів сказати дівчино! Йде, тут йде о вашу доньку.

ГАННА

голосно.

Я не маю доньки, коли хочете знати! Дівчина, що живе у мого батька, є донькою моєї сестри.

ФАБІГ.

Ну! Так знов що иньшого. Ми думали всі, що то ваша дівчина. А де-ж сестра?

ГАННА.

Хто знає, де вона! Криється десь. Думає собі: дасте собі раду і без мене.

ФАБІГ.

Люди ви, люди! Маєте знов те саме. А я був би присяг на всьо у світі! — але не лише я, не лише я сам; всі ми там в Квальсдорфі могли були присягати, що ви є ненькою тої дівчинки.

ГАННА.

Так, так, я знаю вже, хто се так вішає пси на мене. Я могла би назвати їх всіх по імені! Хотіли би мене зробити фльондрою. Але як вони попадуть у мої руки, я порахую ся із ними, най затямлять собі.

ФАБІГ.

Так се справді погана річ! Бо справа так стоїть молодице: Старий, батько — будете, бачить ся, знати! Що-ж робити? ніколи не є тверезий. Не лише, не без кінця-міри. Перед двома роками, заки померла мати, міг лишати дівчину дома. Тепер не можна, хата порожня. Ну, і він волочить ся із нею по всіх гостинницях, по всіх дірах, від нори до нори. Пес змилював би ся, як би дивив ся на се.

ГАННА

пристрасно.

Що-ж я винна у сьому, що він не?

ФАБІГ.

Але-ж ніщо... Боже борони! Старого ніхто не в силі би спинити. Тут йде лише о дівчину, її мусить кожний жалувати. Як хто не відбере її від нього і не дасть на вихованє добрим людям, то вона не поживе ані десять неділь.

ГАННА

збентежена.

Се не обходить мене ніщо! Я не можу її взяти сюда. Маю сама із собою досить клопоту.

ФАБІГ.

Прийдіть-но ви лише раз до Квальсдорфу та пригляньтеся їй. Так було би мабуть найліпше. То раз вам дівчина... така гожа дитинка, а які має рученята, які ноженята, кажу вам! Чисто як з порцеляни, — така вам гарна, як ви!

ГАННА.

Се не моя дитина, не обходить мене ніщо

ФАБІГ.

Ну, то зарадьте якомсь сьому. Не можу прямо дивитися на се. Як прийду коли до гостинниці, хочби і о півночі, чи коли, — бачите, я мушу, моє занятє вимагає сього — та бачу, як вона там сидить з батьком в димі, то аж серце краєть ся міні.

ГАННА.

Коршмарі не повинні йому нічого давати пити. Бука взяти та добре його випарити, то прийде він нарешті до розуму. — Тепер заїхав віз на обору. Маєте тут пять чеських. На нині досить, як пересплю ся, надумаю ся іще. Тепер не можу займатися сим далі. Але як ви розголосите се тут в пивярні, тоді ми не знаємо ся більше.

ФАБІГ.

Я не буду ніщо говорити. Що мене се зрештою обходить. Не буду справджувати у паровізник Геншель.

4

хіяльних книжках, чи се ваша дитина, чи сестри. А рота також не попарю собі. Але як хочете почути добру раду: найліпше скажіть зараз Геншлеви, він не зірве вам іще за се голови.

ГАННА

раз-у-раз сильнійше зворушена, бо чути вже
голос Геншля.

А то балакун! Чоловіка шляк може трафити!
Йде до комори.

Входить Геншель поважно та поволи. Має на собі чорну одіж, циліндер, та білі, ткані рукавички.

ГЕНШЕЛЬ

пристає, дивить ся поволи на Фабіґа та нагадує собі
щось. Просто та спокійно:

Що ви за один?

ФАБІґ

хутко.

Я скуповую лахи, старий папір, мебіль,
зношену одіж, геть всьо, що є лише.

ГЕНШЕЛЬ

глядить довго, добродушно, але рішучо.
Проч дурню!

ФАБІґ

відходить збентежений, з усьмішкою.

ГЕНШЕЛЬ

здоймає циліндер та обтирає собі чоло і карк сорокатою
хустиною; потім кладе капелюх на столі, та говорить
в сторону дверей до комори.

Дівчино! де ти?

ГАННА.

Я при Густі, тут в коморі.

ГЕНШЕЛЬ.

Добре, я можу заждати.

Сідає з глибоким стогоном.

Так, так! чоловік має свою біду!

ГАННА

входить дуже занята.

Їда буде миттю готова.

ГЕНШЕЛЬ.

Не можу їсти; я не голодний.

ГАННА.

Їда та напій піддержує тіло. Я служила колись у вівчаря. Він говорив нам звичайно: як чоловік журить ся чим, або щось подібного, повинен їсти, хочби навіть не був голодний.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, то вари зрештою полуденок, побачимо!

ГАННА.

Ви не повинні піддавати ся дуже! Треба погодити ся з долею.

ГЕНШЕЛЬ.

Чи був перепелетчик Горанд?

ГАННА.

Всьо в порядку. Зробив сорок нових білетів. — Он там лежать на комоді!

*

ГЕНШЕЛЬ.

Вже знова починаєть ся мордівня: День-у-день, що раня треба їздити тим старим омнібусом до Фрайбурґа та перевозити хорих людей через гору.

ГАННА.

Ви працюєте самі за богато. Старий Гауфе став ся вже за повільний. Не може дати собі більше ради, то я відправила би його.

ГЕНШЕЛЬ

встає, підходить до вікна.

Остогидла міні вже ся фірманка. Промене, се мусить вже раз скінчити ся. Я немаю нічого проти сього. Нині чи завтра, то міні байдуже. Коні пішло до гицля, віз скажу порубати на паливо. Сам вишукаю собі малий, міцний стричок. — — — — Піду на хвилину до Зібенгара.

ГАННА.

Я маю сказати вам щось також.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, що-ж такого, га?

ГАННА.

Не легко міні се сказати, бачите.

Плаксивим голосом.

Але брат потрібує мене тепер дуже.

Реве.

Мушу вже відійти.

ГЕНШЕЛЬ,

крайно приголомшений.

Що тобі прийшло до голови... Ет, не виїзди міні з такими річами.

ГАННА,
стоїть, удає плач і тримає за паску при очах.

ГЕНШЕЛЬ.
Слухай-но дівчино. Хиба не зробиш міні
сього тепер, правда? Що-ж би то знов було!
Хто-ж буде газдувати? Тепер, коли літо за по-
рогом, ти хочеш мене покинути?

ГАННА,
як передше.
Одного міні лише жаль — дівчини.

ГЕНШЕЛЬ.
Як ти не заопікуєш ся нею, то хто заопі-
куєть ся?

ГАННА
по хвилі, стараєть ся сильно запанувати над собою та
успокоїти ся.
Не може бути інакше!

ГЕНШЕЛЬ.
Всьо може бути в світі, лише треба хоті-
ти. Ти не згадувала міні ніколи ні про що та-
кого! А тепер виїздиш нараз із братом? — Чи
я може ввійшов в заблизькі відносини з тобою?
Чи може не випадає тобі довше бути при міні?

ГАННА.
Аби вже раз положити кінець поговіркам.

ГЕНШЕЛЬ.
Яким поговіркам?

ГАННА.
О, ніби я не знаю! — Таки ліпше вже
уступити ся з дороги.

ГЕНШЕЛЬ,

Коби я лише знав, що ти гадаєш!

ГАННА.

Я роблю свою роботу, беру заплату. Але на се не позволю! Як жила газдиня, я гарувала цілий день, і тепер не дармувала би я тому, що вона вмерла. Але коли люди говорять, що я строю ся, що хотіла би віддати ся — пошукаю собі радше иньшої служби.

ГЕНШЕЛЬ,

віддихає лекше.

Ет, як лише про те йде!...

ГАННА,

бере за якусь роботу, аби могла вийти.

Нї, нї, піду! Не можу лишити ся тут довше!

Виходить.

ГЕНШЕЛЬ,

кричить за нею.

Най собі люди плетуть спокійно. Що-ж би вони робили зі своїми ротами.

Розгортає чорний сурдут і вішає його зітхаючи.

Чогось мої клопоти ніраз не меньшають!

ЗІБЕНГАР

входить поволи з повною фляшкою води та пклянкою.

ЗІБЕНГАР.

Добрий день, Геншель.

ГЕНШЕЛЬ.

Красно дякувати, добрий день, пане Зібенгар.

ЗІБЕНГАР.

Може я перебиваю в чім?

ГЕНШЕЛЬ.

Де там! Ато добре! Вітайте!

ЗІБЕНГАР

кладе фляшку та шклянку на столі.

Ну, мушу знова лічити ся. Вічно маю до діла з горлом. Ну, пробіг, на якусь хворобу мусить чоловік нарешті умерти.

ГЕНШЕЛЬ.

Все пити багато жерельної води. Вона лічить найліпше.

ЗІБЕНГАР.

Я роблю се як-раз.

ГЕНШЕЛЬ.

Але анї з Мільбрун, анї з Обербрун. Наше жерело найліпше.

ЗІБЕНГАР.

Ну, а тепер про що иньше.

Несьвідомо взяв вітку блющу та бавить ся нею; нараз побачив її та здивував ся; дивить ся то на циліндер то на Геншля та питає:

Нині уродини вашої жінки?

ГЕНШЕЛЬ.

Так. Нині була би скінчила трицять шість літ.

ЗІБЕНГАР.

Справді? Може-ж се бути?

ГЕНШЕЛЬ.

Так, так!

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР.

Я лишу вас нині радше самого. Завтра, коли позволите, я хотів би поговорити з вами про деякі річи.

ГЕНШЕЛЬ.

А може ліпше зробити би се зараз.

ЗІБЕНГАР.

Йде тут о тих тисячу телярів...

ГЕНШЕЛЬ.

Заки будемо говорити далі, пане Зібенгар, кажу вам, що можете їх задержати спокійно аж до зими. Бачите, пощо маю брехати? Тепер не потрібую їх. Міні на них ніщо не залежить, а знаю також, що у вас вони безпечні.

ЗІБЕНГАР.

Коли так, то я вам дуже вдячний за се, пане Геншель. Ви робите міні велику прислугу. В літі приплине де-що гроший, як самі знаєте, а тепер справді тяжко було би міні заплатити.

ГЕНШЕЛЬ.

Бачите, се складається добре для нас обох.

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР

ходить по хаті.

Так, так, сам нераз дивуюся: в сій хаті мешкаю від дитини. Та нині, коли би я сяк-так

міг всьо полагодити, відійшов би я відси зі спокійним серцем.

ГЕНШЕЛЬ.

Я не йшов би радо, кажу щиро. Я не знав би, куда повернути ся.

ЗІБЕНГАР.

Ви зайшли вперед, Геншель. Ті самі обставини, бачите, в яких я міг остояти ся лише з найбільшим трудом, помогли вам прийти до майна.

ГЕНШЕЛЬ.

Одному недостає сього, другому того. Хто знає, що гірше! Бачите, вибило міні також цілком пшеницю. Та чи вона вже коли піднесеть ся... Я іще не прийшов добре до себе.

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, всьо має свій час! Але й то треба також перемочи. Ви мусите піти між людей, щось почути, щось побачити, випити часом шклянку пива, кинути ся у вир інтересів, після мене, не все роздумувати над сумними річами. Що вже стало ся, того не можна змінити, тепер лише далі.

ГЕНШЕЛЬ.

Та інакше воно й не може бути! Ваша правда!

ЗІБЕНГАР.

Розумієть ся! Ваша жінка була найліпшою, найвірнійшою жінкою. Всі взагалі признають се,

але перед вами, Геншель, стоїть іще житє. Ви мущина в цвїті віку. Маєте іще багато роботи в сьвітї. Хто знає, до чого ви іще призначені! При сїм не потрібуєте забувати своєї жінки, навпрядь. В такого чоловіка як ви, се не може мати місця. Але ви мусите в якийсь здоровий спосіб сьвяткувати її память. Се не допоможе ніщо. Я вже дивив ся на вас добру хвилю, та рішив ся нарешті промовити вам до сумління. Ви піддаєте ся за сильно журі.

ГЕНШЕЛЬ.

Що-ж робити? — Ваша правда, не перечу; але не можу собі часом ні раз дати ради! Хочу зайняти ся чим, всюди одного бракує. Четверо очий все таки ліпше бачуть, як двоє. Чотири руки зроблять також багато більше. Тільки фірманок в літі! Та хто буде вести лад у всьому дома? Не така се легка річ.

ЗІБЕНГАР.

Ганна, думаю, гожа дівчина?

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, бачите, вона міні також виповіла! Без жінки таки велика біда! Чоловік не може спустити ся на нікого. Маєте те, що я кажу.

ЗІБЕНГАР.

Женїть ся, Геншель!

ГЕНШЕЛЬ.

Справді було би се найліпше. Без жінки що я маю тут робити? Наш брат не може вийти

на своє без жінки. Я вже то собі подумав і як раз хотів йти на гору; хотів поговорити з панною, може вона порадила би мені що. — — — Яюсь то так нечайно спало на мене! Як умерла, то яюсь мені її у всім забракло. Коли сказати би вам правду: Фірманка також упадає. Незадовго поведуть сюда залізницю. Ну, бачите: Ми заощадили що-дещо, хотіли собі купити невеличку гостинницю — може за два роки, або яюсь так: Але без жінки нема що й гадати про те.

ЗІБЕНГАР.

Тому вічно не може так бути. Ви рішучо не лишите ся вдівцем ціле своє житє. Вже хоч би ізза самої дитини...

ГЕНШЕЛЬ.

Я сам кажу те.

ЗІБЕНГАР.

Не хотів би я так дуже мішати ся у ваші справи, але нарешті ми старі приятелі. Ждати, Геншель, лише ізза людий, то після мене нерозумно і то дуже. Як ви носите ся поважно з гадкою знова женити ся, то для вас і для дитини було би ліпше зараз таки. Не так на галай, на балай, розуміть ся, що ні! Але як вже рішите ся, тоді в Божий час! Пощо зволікати!

По хвилі, коли то Геншель чіхає ся в голову.

Чи ви маєте вже кого на приміті?

ГЕНШЕЛЬ.

.... Чи маю вже кого на приміті, маю вам се сказати? Може й так; лише я не можу її взяти.

ЗІБЕНГАР.

Чому-ж то так?

ГЕНШЕЛЬ.

Ви знаєте се самі.

ЗІБЕНГАР.

Я? Знаю? Як се?

ГЕНШЕЛЬ.

Подумайте лише троха.

ЗІБЕНГАР

перечить головою.

В сій хвилі не можу нагадати собі ніщо.

ГЕНШЕЛЬ.

Та-ж я мусїв своїй жінці приречи.

ЗІБЕНГАР.

— — — ? — Ах так!! -- То ви говорите
про дівку!? Ганну?

Хвиля мовчання.

ГЕНШЕЛЬ.

Се заїхало міні дуже в голову. Що то кри-
ти ся. Як просну ся в ночі, то не можу ча-
сом яких дві годині вснути. Все вічно мушу
думати про те. Не можу випутати ся із сього.

Дівка добра. Може троха за молода для
мене, старого; але працює за яких чотирох
хлопів. Тай для Густі дуже щира. Більше і рі-
дна мати не зробила би. Нарешті найважнійше
те, що має голову на карку; лїпшу має голову
від моєї. Могла би навіть стати касиром в у-
рядї. Памятає вам кожний-кождїський феник,

хоч би навіть і по шістьох неділях. Я думаю, що вона пошила би в дурні двох адвокатів.

ЗІБЕНГАР.

Ну, як ви так пересвідчили ся про се...

ГЕНШЕЛЬ.

Тут не було би для мене ліпшої жінки! —
А однак! не можу перемочи себе.

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР.

Так, так, тепер нагадую собі що-дещо. Се було якось в останніх днях перед смертю. — Але можу вам цілком щиро сказати, що я не брав сього так поважно. Ваша жінка була тоді як-раз дуже зворушена. І багато причин лежить вже в самій хоробі. Я думаю, се не повинно бути головним питанєм. Головне питанє може все бути лише таке: Чи відповідна Ганна справді для вас? Безперечно має вона багато прикмет! Що-дещо також і не подобає ся міні у неї! Ну, але хто-ж не мав би нарешті хиб. Кажуть, що має також дитину!

ГЕНШЕЛЬ.

Так. Має дитину. Я дізнав ся про се. Ну, хоч би навіть. Я не роблю собі ніщо із сього. Чи вона мала може на мене ждати, ге? Вона-ж ніщо іще не знала про мене. Крови в ній багато, тому кров хоче зробити собі місце. Як грушки перестигнуть, то падуть на землю. Про се я не журих би ся.

ЗІБЕНГАР.

Ну що-ж! Тамто друге, дурниця. А хочби навіть і не дурниця — розумію, що чоловіка все гризе — в кождім разі треба позбутися цього! Вязати ся... хоч знаєте, що було би вам із сим ліпше, се-ж дурнота, Геншель!

ГЕНШЕЛЬ.

Та я сказав собі вже то з яких десять разів. Бачите, вона бажала все лише мого добра. Ніби моя жінка, як була іще здорова. Вона-ж не схоче стояти міні тепер на перепоні. Де вона там і може бути, все бажає міні щастя.

ЗІБЕНГАР.

Та вже-ж.

ГЕНШЕЛЬ.

Нині був я на її гробі. — Ваша жінка казала зложити там також вінець. — Я думав собі: Підеш там. Може вона зіпле тобі яку гадку. Може вже там раз рішиш ся. — Мамо! говорю собі в думці, дай міні який знак! Так або ні? Як там не випадє, я згоджу ся із сим. Пів години стояв я. — Молив ся та змалював їй теж всьо, так в своїй душі, думаю що-до дитини і що-до гостинниці і що не можу дати собі ради в інтересі — але вона не дала міні ніякого знаку.

ГАННА

входить, та глядить лише в переході на бесідників і береть ся сильно до роботи. Кладе на бік стільчик та балію і пореаєть ся при печі.

ЗІБЕНГАР

до Геншля.

Най там Бог дасть щасливий спочинок мер-
цям. Ви є мущина, перед вами житє. Яких вам
треба знаків та чудів, Геншель! Ми можемо за-
радити собі самі дуже добре, найти властиву
дорогу з нашим розумом. — Йдїть лише просто
свою дорогою. Ви є капітаном на своїм кора-
блі. Проч з уявою і химерами! Через кладку!
Чим більше роздумую сю справу, тим більше
подобаєть ся вона мінї.

ГЕНШЕЛЬ.

Ганно, що-ж ти скажеш на се?

ГАННА.

Я нічого не знаю. Відки можу знати, про
що ви говорите!

ГЕНШЕЛЬ.

Ну пожди, я розкажу тобі всьо потім.

ЗІБЕНГАР.

Доброго здоровля, Геншель! до побачення!
Щастя на дорогу!

ГЕНШЕЛЬ.

Треба надїяти ся сього.

ЗІБЕНГАР.

Я не журю ся вами ні раз. Ви маєте все
щасливу руку.

Відходить.

ГЕНШЕЛЬ.

На пса вроки, пане Зібенгар.

ГАННА.

Треба сплюнути тричі: Тьфу! тьфу! тьфу!
Хвиля мовчання.

ГАННА.

Я не можу дати собі ради, ви є за добрий.

ГЕНШЕЛЬ.

Чому-ж то, га?

ГАННА.

Вас рабують люди, можна би сказати.

ГЕНШЕЛЬ.

Ти думаєш може, що він хотів що від мене?

ГАННА.

Ну, а що-ж иньшого? Повинен стидати ся жебрати у бідних людей.

ГЕНШЕЛЬ.

Ганно, ти сама тепер не знаєш, що говориш

ГАННА.

О, таки знаю добре!

ГЕНШЕЛЬ.

Як-раз не знаєш і не можеш навіть знати. Але колись пізнійше, зрозумієш се. — Тепер я піду наперед до пиварні та поставлю собі галь. бу пива; від вісьмох неділь буде се перший раз. А потім з'їмо разом обід, а по обіді — слухай-но лише! — поговоримо що-дещо із собою. Побачимо вже як то все уложиться. — А може ти не маєш охоти?

ГАННА.

Та-ж кажете самі, що побачимо.

ГЕНШЕЛЬ.

Та я се іще раз кажу, спробуємо, як буде.

Відходить.

Хвиля мовчання.

ГАННА

порається далі. Як втихли вже кроки Геншля, спинюється ся нараз, втирає собі руки, ледви може запанувати над радісним зворушенням, скидає запаску і н. та мимохитіть виривають ся їй слова тріумфу:

А тепер я вам покажу! Майте гадку!

— — — — —

Візник Геншель.

б

ТРЕТІЙ АКТ.

Покій той сам, що в обох попередніх актах.
Вечір під кінець листопада; в печі горить вогонь, на
столі стоїть світло. Середні двері зачинені.
З горішнього поверху хати залітають глухі звуки музики.

ГАННА

тепер Геншлева сидить при столі та вишиває; є вона
охарена та загорнена в чистий, синій перкаль, на шиї
має червону хустину.

ГІЛЬДЕБРАНТ

коваль, малої, нервної постави, входить.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Добрий вечір, Геншлева! Де ваш чоловік?

ГЕНШЛЕВА.

Поїхав до Бресляв. Приведе три нові коні.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

То він мабуть не приїде нині, правда?

ГЕНШЛЕВА.

Не вернеться скорше, як в понеділок.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Нині маємо лише суботу. Я привіз назад
драбинястий віз. Стоїть під хатою. Треба було
дати всі чотири обручі нові. А Гауфе де?

ГЕНШЛЕВА.

Та-ж його вже нема давно у нас!

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Що-ж я знов плету до чорта! Хотів спитати ся про нового парубка. Де-ж він є?

ГЕНШЛЕВА.

Поїхав також до Бресляв.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Ну, ну, бо що Гауфе відійшов, я се добре знаю. Приходить все до кузнї та роззявлює рот, як накладаю зелїзо на ковало. Не найшов собі досї їще нїякого місця.

ГЕНШЛЕВА.

Кажуть, що зачинає пити.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Думаю, що так і скінчить ся. Прикро такому старому на сьвітї. Нїхто не хоче його вже більше тримати. Що-ж то нинї там знова такого?

ГЕНШЛЕВА.

Музика. Забава.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

А що було би, як би, ми обоє, Геншлева пішли там також? Чому не мали би ми перегуляти одного вальчика?

ГЕНШЛЕВА.

Ото визьвірили би на нас очі. Але що ви то хотїли від Геншля, майстре?

*

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Війт має каштановатого оґера, стерво не хоче дати підкувати ся. Ми хотіли просити Геншля. Як ся привязана собака не буде стояти тихо під його рукою, то най його чорт кує. Добраніч, Геншлева!

ГЕНШЛЕВА.

Добраніч, майстре.

Гільдебрант відходить.

ГЕНШЛЕВА

надслухує, як із від входу долітає шипіт від сувая
ногами.

Хто там суває так знов?

Йде та отвирає двері.

Хто робить тут такий гамір?

ФРАНЯ

вбігає, гуляючи.

На бік, на бік, пані Геншлева, не маю часу!

Крутить ся докола стола до такта вальца, що
долітає з гори.

ГЕНШЛЕВА.

Ого! Цілком здуріла! Що тобі такого прийшло до голови!? Може скажений пес покусав тебе?

ФРАНЯ

уляє безвпинно далі та присьпівує собі вальцеву ноту.

ГЕНШЛЕВА

раз-у-раз веселійша.

Пробі' таж тебе шляк трафить. Дівчино,
ти збожеволієш!

Музика перестає грати.

ФРАНЯ

паде обездислена на крісло.

Я могла би загуляти ся на смерть, панї
Геншлева.

ГЕНШЛЕВА

сьмієть ся.

Як так поводити меш ся, то я можу пові-
рити. Чоловік мусить сьміяти ся до сліз, коли
лише дивить ся на се!

ФРАНЯ.

Ви не гуляєте цілком?

ГЕНШЛЕВА.

Я? Чи я гуляю? Розумієть ся, що гуляю
Приключало ся, що я загуляла за одну ніч па-
ру нових черевиків.

ФРАНЯ.

Ходіть, погуляйте но раз зі мною.

ГЕНШЛЕВА.

Йди ти на гору та там собі гуляй.

ФРАНЯ.

Ба, як би я могла! Знаєте що, я за-
краду ся на гору, на ґалерію. Ви були вже
коли там на горі? У великій салі на ґалерії,
там де стоять мішки зі сушеними сливками.
Без нічийого відома піду собі на гору, та загля-
дати му відтам на долину. І буду їсти сливки
і заглядати буду на долину. Хто-ж заборонить
міні се?

ГЕНШЛЕВА.

А може Зібенгар скаже звести тебе на долину.

ФРАНЯ.

Я буду призирати ся цілком сьміло; з нікого не роблю собі ніщо. А як яка гуляти ме з паном Зібенгаром, то я кину на неї кісткою зі сливки.

ГЕНШЛЕВА.

Ти задурила ся до чиста в Зібенгарі.

ФРАНЯ.

Бо він таки найкрасший зі всіх.

Грає музика.

Ну, вже знова зачинають, тепер грають польку. Знова гуляє.

Я гуляла би зараз з паном Зібенгаром. Та заки би й оглянув ся, поцілувала би я його, от так собі ні відси ні відти.

ГЕНШЛЕВА.

Для мене був би вже Зібенгар за старий.

ФРАНЯ.

А ваш чоловік іще старший, пані Геншлева.

ГЕНШЛЕВА.

Ти дурна, мій чоловік молодший пять літ від нього, розумієш?

ФРАНЯ.

Але він подобає на богато старшого. Такий вже старий, поморщений. Овва, я не поцілувала би його!

ГЕНШЛЕВА.

Забирай ся відси, бо возьму віник. Скажи но ти міні що на мого чоловіка! Відки я маю так зараз ліпшого взяти? Пожди но, як ти за-
гониш ся в літа, то й ти пізнаєш, що то значить дістати чоловіка.

ФРАНЯ.

Я не буду віддавати ся цілком! Підіжду іще, аж прийде сюда в літі який гарний купільний пан, найліпше Москаль, — йому то позволю себе забрати геть в сьвіт. Геть далеко в сьвіт; я хочу бачити сьвіт, хочу подорожувати до Парижа. Відтам напишу колись до вас, панї Геншлева.

ГЕНШЛЕВА.

І я думаю, що ти колись утечеш, дівчино.

ФРАНЯ.

Можете бути певні сього. Пан Зібенгар був також в Парижі підчас революції, він то знає гарно оповідати. Я хотїла би бути також колись в такій революції; тоді будуть барикади. — —

ГОЛОС ВЕРМЕЛЬСКІРХА.

Франю, Франю! Де ти там знова сидиш?

ФРАНЯ.

Пст. Не говоріть нічого.

ГОЛОС ВЕРМЕЛЬСКІРХА.

Франю, Франю!

ФРАНЯ.

Пст. Тихо. Я знова мусїла би usługувати в шинку. Се остогидло міні, я вже не можу.

ГОЛОС ВЕРМЕЛЬСКІРХА.

Франю!

ФРАНЯ.

Се вже річ тата, або мами, або можуть собі тримати кельнера. Я не дам із себе зробити кавярки.

ГЕНШЛЕВА.

Се ще не найгірше.

ФРАНЯ.

Ба, коби се були порядні пани, але самі лише кирничники, візники, гірники. Дякую красенько. Се ніраз міні не до лиця.

ГЕНШЛЕВА.

Якби я так на твоїм місці, то я робила би цілком інакше. Узбирала би собі красний »трінк-гельд«. Ти могла би ощадити немалий гріш, відложити не один красний феник.

ФРАНЯ.

Чеських та саксонських не беру. А як міні коли подарує що пан Зібенгар, або будівничий, або доктор Валентінер, то я зараз переїм се. Викину на ласощі,

ГЕНШЛЕВА.

То-ж то саме й є. Яблоко не відкотить ся далеко від яблінки. Батько та мати також не багато ліпші. Не дбаєте про шинок. Як би ви взяли ся щиро до інтересу, то мусіли би мати вже нині гроші.

ФРАНЯ.

Коли ми не є такі скупі як ви.

ГЕНШЛЕВА.

Я не є скупа, лише що тримаю гроші в купі.

ФРАНЯ.

Люди говорять, що ви скупі.

ГЕНШЛЕВА.

Що мене там люди обходять і ти враз із ними! Забирай ся відси. Мінї вже досить твоєї хляпанини; можеш вже і не приходити. Я іще не затужила за тобою. Найліпше не бачити вас, не чути про вас нічого! Про всьо се сьміть на купу.

ФРАНЯ

вже у дверех, відвертаєть ся, злобно:
Знаєте, що іще лихі язики плетуть?

ГЕНШЛЕВА.

Ніщо не хочу знати, лише забирай ся. Сте-режи ся ти також, аби й ти не мусїла щось почути. Хто знає, як далеко ти зайшла з Зі-бенгаром. Ви будете знати се найліпше. Як би не се то вилетїли би ви вже яких дваїцять ра-зів із вашою польською господаркою. Треба би лише знати Зібенгара.

ФРАНЯ.

ТЬФУ, ТЬФУ, ТЬФУ!

Відходить.

ГЕНШЛЕВА.

Сьміть!

Середні двері отворені на стежір. Зібенгар йде з гори, кельнер Юрко із входу та стрічають ся в рамах дверей. Юрко приодягнений в віденський стрій: капелюх, паличка, довге пальто.

ЗІБЕНГАР.

Чого ви собі тут бажаєте?

ЮРКО.

Звиніть, але я маю діло до візника Геншля.

ЗІБЕНГАР.

Геншля нема дома. Ви чули се вже три рази, що у моїй хаті нема для вас місця. Як не зятимите собі сього на будуче, то скажу відсвіжити вашу память; — жандармови, розумієте мене?

ЮРКО.

Пане Зібенгар, перепрашаю вас дуже, я не приходжу до вас. У вашій хаті мешкають люди. Не можете доказати міні нічого нечесного.

ЗІБЕНГАР.

Але як здибаю вас іще раз, то скажу вас парубкови викинути. Ну, застосуйте ся з ласки свої до сього.

Відходить.

ЮРКО

входить до кімнати та клене.

Я можу на се підождати. Побачимо, як воно буде. Я лише жду сього!

ГЕНШЛЕВА

замикає сильно двері та поледво може запанувати над злістю на Зібенгара.

Ми є тут іще також, най-но він лише спробує. Тут є наша кімната, не його, та хто приходить сюда до нас, то до нас приходить! Він не має тикати тут свого носа.

ЮРКО.

Підождемо ще. Се могло би його дорого коштувати. Заплатив би грубо, як би я його заскаржив. Він вже раз таки погано зловив ся з Альфонсом, що був тут якось два роки назад. Але зі мною вийде багато гірше: Трийцять талерів за біль, то для мене за мало.

ГЕНШЛЕВА.

Та по перше він не має їх іще, той клятий нуждар. В цілім повіті сидить у всіх в кишені. Всюди має лише самі довги. Як довше так по триває, то всьо скінчить ся. Сам вилетить із сеї хати, відки хоче викидати иньших.

ЮРКО

скинув пальто, повісив капелюх та вибирає перця з сурдута та штанів.

Та вже ж. Се не є вже більше тайною. Вже всі говорять про се в коршмі. Ніхто не має милости над ним, всі його ненавидять. Мій теперішній пан не може його знести. Як лише почує його імя, вже кажить ся.

Виймає з кишені зеркальце та гребінець і причісуєть ся

Бог знає, каже все: той Зібенгар, то соб добра штука.

ГЕНШЛЕВА.

Вірю, вірю, має рацію.

ЮРКО.

Ну, скажи-но Ганю, маєш що теплого?

ГЕНШЛЕВА.

Чому-ж ти не прийшов вчора у вечері?

ЮРКО.

Що-ж? Ти гадаєш, що я можу вийти собі кожної днини? Я намучив ся нині досить, заки вирвав ся. Вчора трівало до третьої в ночі.

ГЕНШЛЕВА.

Що такого?

ЮРКО.

Засіданє вогневої сторожі. Купили собі нову сикавку і хотіли як найшвидше посвятити її. Як-раз вчора відбули перше засіданє.

ГЕНШЛЕВА.

Вони коби лише мали яку покривку до питя. А я сиділа тут сама та ждала до пізної ночі. Раз — не знаю, що се могло бути! Птах мусів вдарити собою до вікна — а я думала, що се ти — йду до вікна, відчинюю його. Потім то я була така скажена, що не могла вснути до півночі.

Бє легко долонню об стіл.

Не знаю чому, але я все іще чогось лиха.

ЮРКО.

Ет, що! Пощо нам псувати собі гумор.

Обіймає її.

Се-ж нерозумно! Пощо? Нащо?

ГЕНЩЛЕВА

вимикаєть ся йому.

Ох, так! То правда! Не знаю, що се є, що чоловікови всьо мусить йти на повперек. Цілий тиждень сидить Геншель дома, а як забереть ся вже раз на хвилину, то чоловік мусить так згайнувати час.

ЮРКО.

Ну, але ми маємо нині досить часу. Він верне назад аж в понеділок, бачить ся.

ГЕНЩЛЕВА.

Хто знає, чи се правда?

ЮРКО.

Чому се не мала би бути правда, то я хіба не знаю?

ГЕНЩЛЕВА.

Що той чоловік мусить тепер сидіти дома! Давнійше й половини не було так зле. Він був цілими тижнями в дорозі, нині нарікає, кат зна' як, коли мусить лише одну ніч спати поза хатою. А коли скаже, що забавить три дні, то приїде найдалі вже другого дня домів. Ну, чуєш? Мінї бачить ся, що вони вже й є. Хто-ж иньший тріскав би так з батога на оборі.

ЮРКО

слухає, потім пригноблений.

Чорти би його взяли! Кляте трісканє з батога! Чоловік ледви чи погрів ся троха. То я, бачить ся, знова буду мусіти забирати ся, що? Я думав собі справді, що буде інакше.

Загортає плащ та бере капелюх у руки.

ГЕНШЛЕВА

вириває йому капелюх з руки.

Тут лишиш ся, пощо маєш забирати ся? Кого то я маю бояти ся, може Геншля? Він мусить стояти на двох лабах перед мною. А се міні подобало би ся. Коби ти був вчора прийшов, я казала тобі. Ніхто не перешкодив би нам, анї Геншель, анї Зібенгар. Нині чорти показили ся.

Входить гандляр коний Вальтер; гожий, стрункий мущина, коло сорока літ. В башліковій шапці, кожущку, стрілецьких панчохах та високих чоботах; рукавички вписать на шнурку.

ВАЛЬТЕР.

Геншлева, твій чоловік є на дворі на оборі. Добрий вечір! Я зайшов тут лише на хвилю сказати тобі добрий вечір. Потім мушу знова зараз на коня. Красні купили ми Брабанти. Він привіз також щось.

ГЕНШЛЕВА.

Я думала, що вернете аж в понеділок.

ВАЛЬТЕР.

Воно і не було би інакше, ми доїхали лише до Кант. Там мусіли ми надати конї на желізницю, бо інакше покрутили би карки та ноги: така була погана їзда по ожеледі.

ЮРКО.

Розумієть ся, желізницею їдеть ся... скорше

ВАЛЬТЕР.

Хто-ж тут є іще? Го, го! Давно вас не було видно! Та-ж се Юрко? Все забуваю. Хлопчище виглядає як який справжній барон!

ЮРКО.

Там »Під зьвіздою« заробляєть ся більше; тепер стою багато ліпше. Тут обдер ся від голови до ніг. На останку ходив я майже цілком голий, а тепер можу знов собі що дещо справити.

ВАЛЬТЕР.

Ну, вгадай-но Геншлева, що чоловік привіз тобі?

ГЕНШЛЕВА.

Що такого, га?

ВАЛЬТЕР.

Будеш дуже тішити ся?

ГЕНШЛЕВА.

Побачимо іще, залежить від того, яке воно буде.

ВАЛЬТЕР.

Ну, бувай здорова, бо жінка буде міні сушити голову.

ГЕНШЛЕВА.

Здорові були.

ВАЛЬТЕР.

Бувай здоров.

ЮРКО.

Ну, я йду також, добраніч, пані Геншлева.

ГЕНШЛЕВА.

Ви-ж хотіли поговорити іще з Геншлем?

ЮРКО.

Іншим разом, не маю чого квапити ся.

ВАЛЬТЕР.

Як ви маєте з ним що говорити Юрку, залишіть се радше до завтра! Нині він має інші річи на голові. Ну, Геншлева знаєш, що він привіз тобі?

ГЕНШЛЕВА.

Що-ж він міг привезти? От не говори!

ВАЛЬТЕР.

Твою рідну доньку привіз тобі.

ГЕНШЛЕВА.

Що він привіз мені? Я не дочула добре!

ВАЛЬТЕР.

Ми були в Квальсдорфі — та забрали її відтам.

ГЕНШЛЕВА.

Ви може п'яні оба разом?

ВАЛЬТЕР.

Ні, ні, так — як кажу!...

ГЕНШЛЕВА.

Кого ви привезли?

ВАЛЬТЕР.

Він не говорив мені ніщо про се. Ми приїхали до Квальсдорфу і сиділи у коршмі.

ГЕНШЛЕВА.

Ну, і що-ж далі?

ВАЛЬТЕР.

Ми сиділи як-раз у коршмі, коли по малій хвилині, прийшов твій батько, та приніс твою дівчину.

ГЕНШЛЕВА.

Се не моя дівчина!

ВАЛЬТЕР.

Сього я вже не знаю. Лише ось що знаю: Геншель має її із собою. Він пішов до твого батька та сказав: Гожа дівчина! Потім взяв її на руки та став грати ся із нею. »Маю тебе забрати?« поспитав її нарешті і вона пристала на се.

ГЕНШЛЕВА.

Ну, а мій батько?

ВАЛЬТЕР.

Твій батько навіть не знав Геншля.

ГЕНШЛЕВА.

Чим раз ліпше! Що-ж далі?

ВАЛЬТЕР

звертаєть ся більше до Юрка.

Далі не було вже багато... Він виніс її на двір та сказав до батька: »Висаджу її на коня!« А вона все лише: »їхати, їхати!« Тоді він сів на свого високого Брабанта, а я мусів йому подати спокійно дитину. Потім він сказав: »бувай-те здорові« та пігнав.

ГЕНШЛЕВА.

І батько міг дозволити на се?

Візник Геншель.

6

ВАЛЬТЕР.

Що-ж він мав робити? Цілий Квальсдорф міг би собі полетіти за ним. Того, що Геншель має раз у руках... я не радив би вже нікому відбирати йому. В цілій околиці не поважить ся ніхто зачинати з ним. Батько не знав зразу, що стало ся. Нараз заревів жалібно і кричав і кляв, що неміра! Люди сьміяли ся, бо знали Геншля. Але він сказав собі цілком спокійно: »Бувай здоров, батьку Шель, я беру її зі собою. Там дома жде вже на неї мати. Перестань но ти пити, то буде іще й для батька при нас місце«.

ЮРКО.

Бувайте здорові, я радше прийду вже завтра поговорити.

Відходить.

ГЕНШЛЕВА.

І він думає, що я мала би її держати тут при собі! Ніколи! Не буде сього! Се не моя дитина. Як би я могла показати ся тепер між людьми. Раз в Квальсдорфі, другий знова тут. Чи іще не досить я намучила ся! День та ніч з Густою. Ну, знов зачнеть ся мордівня. Ще чого! Най він бережить ся.

ГЕНШЕЛЬ

входить також у кожусі, в чоботах з холявами, в стрілецьких панчохах та шкур'яних штанах і пр. так як зліз із коня. Веде весело шести-літню дівчину, одягнену нехарно та обідрану.

ГЕНШЕЛЬ

на пів жартом під лад останніх слів Ганни.
Хто має беречи ся?

ГЕНШЛЕВА.

Ет, не знаю!

ГЕНШЕЛЬ.

Глянь-но Ганно, хто тут йде!

До дівчини:

Йди-но Берто! та скажи: добрий вечір.
Йди-но скажи! Скажи: добрий вечір, мамо.

БЕРТА

лишається Геншля, йде потручена ним легко кілька
кроків наповперек кімнати до Ганни, що сидить на лавці
нахмарена.

ГЕНШЛЕВА,

коли дитина стоїть перед нею непорадна.
Чого-ж ти хочеш?

БЕРТА.

Я їхала на гарнім кони.
Геншель та Вальтер сьміють ся до розпuku.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, що-ж? Затримаємо її при собі! Добрий
вечір, Ганно! — Ну? Ти лиха?

ГЕНШЛЕВА.

Та-ж ти сказав, що приїдеш домів аж
в понеділок. Тепер не маю нічого на вечеру
ані раз.

ГЕНШЕЛЬ.

Лоточок хліба та солонинки найдеть ся
мабуть. Вішає шапку.

*

ГЕНШЛЕВА

обертає невдоволена Берту докола
Як ти виглядаєш?

ГЕНШЕЛЬ.

Треба буде купити їй якусь одежину. Незабаром злетять з неї сі лахи. Щастє, що я мав із собою грубий коц, бо інакше була би геть задубіла.

Вішає кожух та гріє собі руки.
Найліпше до балії з нею відразу.

ГЕНШЛЕВА

невдоволена.

Найліпше, як би ти був лишив її там, де була.

ГЕНШЕЛЬ.

Що кажеш?

ГЕНШЛЕВА.

Ніщо.

ГЕНШЕЛЬ.

Я думав, що ти щось сказала. — Так наперед до балії, потім до ліжка. Голову можеш також троха вичесати. Бою ся, що там мешкає досить всілячини.

Берта плаче.

Що-ж се такого? Та не шарпай її так.

ГЕНШЛЕВА.

Лише не реви так, дівчино, сього іще бракувало.

ГЕНШЕЛЬ.

Ба, треба поводити ся із нею троха ніжнійше. Дівчина є вдячна за кожде слово. Тихо, Берто, тихо!

БЕРТА.

Я хочу до тата.

ГЕНШЕЛЬ.

Та-ж ти у мамі. Мама добра. — Я дуже радий, що ми маємо її тут у себе; се був вже найвищий час. Бо пізнійше мусів би я її шукати на кладовищі.

ГЕНШЛЕВА.

Не є се так зле, як ти говориш.

ГЕНШЕЛЬ

здивований, все-ж таки лагідно.

Що-ж то знова?

Хвиля мовчання.

ВАЛЬТЕР.

Будайте здорові, я забираю ся.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, пожди-но, випемо іще шклянку грогу.

ГЕНШЛЕВА.

Ба-ба, коби був лише рум в хаті.

ГЕНШЕЛЬ.

Можеш принести від Вермельскірхів.

ГЕНШЛЕВА.

Я не хочу мати з тими людьми нічого до діла.

ВАЛЬТЕР.

Ні, ні, я мушу домів. Не маю часу. Маю їхати іще пів години.

До Ганни.

Не бій ся, не буду сидіти тобі на карку.

ГЕНШЛЕВА.

Хто-ж говорив про се?

ВАЛЬТЕР

злобно.

Я не говорив нічого. Боже мене борони!
Ти переговорила би мене! З тобою трудна справа. До побачена. Оставляйте здорові!

ГЕНШЕЛЬ.

Йди здоров! — А поклони ся там гарно
своїй жінці, розумієш?

ВАЛЬТЕР

вже з надвору.

Добре! Добраніч! Я не забуду.

Відходить.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну? Не зробив я може добре?

ГЕНШЛЕВА.

Що скажу тепер людям?

ГЕНШЕЛЬ.

— — — Чей-же не будеш соромити ся
свої доньки!

ГЕНШЛЕВА.

Хто-ж се каже, що? — Міні се байдуже!—
Ти сам сього хочеш, аби мене обсуджували. На-
стаєш на се!

До дитини грубо.

На маєш, пий молоко! А потім гони.

Берта пє.

ГЕНШЕЛЬ.

Вічно так буде?

ГЕНШЛЕВА.

Або що-ж я злого роблю?

ГЕНШЕЛЬ.

А з дівчиною.

ГЕНШЛЕВА.

Та-ж не з'їм її, можеш міні повірити!

Веде заплакану дитину до комори до ліжка,

ГЕНШЕЛЬ

говорить вслід за нею.

Вона не прийшла сюди на се, аби ти її мала з'їсти! На се я не привіз її.

Хвилина мовчання. Ганна вертає назад сама.

ГЕНШЕЛЬ.

Коби то чоловік знав, чим вам догодити. Годі витримати з вами бабами. Все удавала ти..

ГЕНШЛЕВА

злобно заводить.

Брехня, коли хочеш знати.

ГЕНШЕЛЬ.

Що мала би бути брехня?

ГЕНШЛЕВА

як вище.

Я не говорила тобі ніколи про БERTY. Лише раз згадала про неї.

ГЕНШЕЛЬ.

Та я не кажу сього. Чого так ревиш! — Як-раз тому, що ти не згадувала міні ніколи, я хотів тобі помочи в твоїм мовчаню.

ГЕНШЛЕВА.

Ти не міг поспитати ся? — Треба поспитати ся, заки рішить ся таку річ.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, я тобі щось скажу: Нині маємо суботу. Я квапив ся кілька лише міг, тому лише, що хотів бути дома. Гадав, що приймеш мене інакше. Ну, та хоч воно й не так, то я не можу сього змінити. Прошу тебе лише, дай міні спокій. Чула?

ГЕНШЛЕВА.

Ніхто тобі його не забирає.

ГЕНШЕЛЬ.

Ти чула? Я хочу мати спокій та більше ніщо. До того ти вже довела! Я не мав присімливої гадки. Густа умерла. Не верне вже більше. Її вже забрала собі мати; ліжко порожнє; ми самі лише. Чому-ж не мали би ми забрати дівчину до себе? Я так гадаю, хоч я й не є її батьком. Та о скільки більше ти так повинна гадати, коли ти є ненькою сеї дитини.

ГЕНШЛЕВА.

На маєш! Вже міні робиш закиди!

ГЕНШЕЛЬ.

Як ти не перестанеш, то я піду на гору до Вермельскірхів та не верну цілу ніч домів. Чи ти може хочеш прогнати мене цілком із хати? — Я думаю все, може воно колись поліпшиться, але воно все йде до гіршого. Я гадав, що

як будем мати при собі дівчину, то прийдеш троха до розуму. Коли се нескінчить ся швидко...

ГЕНШЛЕВА.

Я лише тільки кажу: Лишить ся вона в хаті, а ти говорити меш людям, що се моя дівчина...

ГЕНШЕЛЬ.

Та-ж вони всі знають! Що-ж я маю казати?

ГЕНШЛЕВА.

То можеш впевнити ся, що заберу ся відси.

ГЕНШЕЛЬ.

Гони, гони, що лише можеш, гони, кілька лише хочеш. -- Стидала би ся ти! Тьфу!

ЧЕТВЕРТИЙ АКТ.

Пиварня Вермельскірха. Низький, побілений покій; на ліво двері, що ведуть до нутра хати. Задня стіна з лівого боку на правий ломить ся в середині у ріг і продовжуєть ся далі під простим кутом. Таким чином повстає простір немов рід коритаря, зі задньою стіною, посуненою далеко взад. Права стіна того простору, що є також стіною передньої части, містить в собі шкляні двері, які ведуть на двір, а блище з переду вікно. — При задній стіні, на ліво, є шинківний стіл, на ньому чотиригранні фляшки з горівкою, посудина до пива, шклянки і пр. По хаті порозставлявані ясно-поліровані меблі з вишневого дерева: столи та стільці. Червона за-слона відділює передню часть від задньої. В сій останній є також багато стільців, а цілком у глибині білярд. — По стінах порозвішувані олійні картини, в більшій части змальовані на них сцени із стрілецького життя.

Вермельскірх сидить в шляфроці з люлькою на довгім цибуху в губі та грає на п'яніні, що стоїть на ліво під стіною.

Три охитничі вогневі сторожі грають в білярд.

На право сидить Гауфе над чаркою горівки; видно вже, як він опустив ся.

Пані Вермельскірх, нехарна баба, мов циганка миє за столом шклянки. Франя сидить на рамі вікна та граєть ся із котиком.

Кельнер Юрко стоїть при шклянці пива при шинковім столі у гарній весняній одіжи, лякерах, глясе-рукавичках; на голові має циліндер.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

грає та присьпівує собі.

Як я князем був аркадійським
Богацтва мав, народ, майно.

ЮРКО

що за той час робив рухи під такт.
Ну, лише далі, лише далі!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

кашляє значучо.

Не йде! — Захрип! — Ну, най буде...! —
Іще раз зачинаймо!

Як я князем

кашляє.

Як я князем був аркадійським,
Богацтва мав . . . богацтва мав . . .
Е, до сто чортів!

ЮРКО.

Все далі, все далі! Та-ж се було цілком
добре! Так гарно!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Я вам щось закашлаю. Тепер вже якось
не йде воно.

ЮРКО.

Ну, я сього не розумію. Та-ж се найкраща
придворня музика.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Придворня музика на польованю!

ЮРКО.

Про мене, хочби навіть. Я там не знаю так
точно різниці. Ну, панно Франю, чого ви так
сьмієте ся?

ФРАНЯ.

Тому, що ви маєте такі гарні лякери!

ЮРКО.

Ну розумієть ся. Я-ж не можу ходити на босака. Дайте-но міні іще шклянку пива. Як там буде з чаркою данської золотівки, панно Франю? Ах так, мої лякери гарні. Тай коштують мене також чотири таляри. Ну, але тепер можна собі на се pozwoliти. »Під мечем« заробить ся хоч що-то. Розумієть ся, що як я був іще »під зьвіздою«, то не міг ходити у лякерах.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Подобаєть ся вам ліпше »під мечем«?

ЮРКО.

Ну вже-ж! Такого добряги-пана як тепер не мав я іще, від коли працюю у своїм фаху. Жиємо собі як два приятелі, як два брата, що так скажу; до нього міг би я говорити »ти«.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

У Зібенгара не було, бачить ся, так.

Франя сьмієть ся.

ЮРКО.

Ну, бачите: гординя мусить бути все карана. За чотирнацять днів — три неділі, тай буде у нього ліцитація, а я можу купити собі золотий його годинник.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

То купіть собі радше цілу хату.

ЮРКО.

Поки що іще ні; на таку річ треба підіждати, але вона вже й так продана! А зрештою на здоровля мої панство, — ваше здоровля панство! Бо як вже всі будуть порожні, то є тут іще більше. — Купець зоветь ся Екснер? Що? Той, що се купив? Він буде наповняти лише фляшки мінеральною водою, та буде розсилати їх; гостинницю хоче винаймати. — Я винаймив би її зараз, коби були лише гроші.

ГАУФЕ.

То йдіть до Геншля, він вам дасть.

ЮРКО.

Ет, знаєте що, воно не було би так цілком неможливе.

ГАУФЕ.

Знаємо, знаємо, ви стоїте в дуже близьких відносинах з його жінкою.

Франя сьмієть ся.

ЮРКО.

Ну, чому-ж би ні? Нічого собі жіночка! Чуєте? Жінки будуть вам їсти з руки тому, хто знає, як забрати ся до них.

ГАУФЕ.

Ну, коли ви довели до сього, що Геншлева їсть вам з руки, то мусите розуміти ся на річи.

ФАБІГ

входить з посторонком на плечах. Сідає незаметно в куті.

ЮРКО.

Бачите, маєте, що кажу! Але се не кождий потрафить. Хто не є тут на місци, той може вам найкращий шматочок пересліпити.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ну, не кождої то днини іще вечір.

Входить Зібенгар лівими дверми.

Де Геншель заповсягне, там не росте трава
Найнищий слуга, пане Зібенгар.

ЗІБЕНГАР.

троха блідий.

Добрий-день!

ЮРКО.

Піду я на хвилину до білярду.

Бере своє пиво та йде в задний простір.

ЗІБЕНГАР.

сїдає при столі коло фортепяну.

Ви, бачить ся, сьпівали, пане Вермельскірх.
Не перебивайте собі, прошу.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Що? Я? Сьпівав? Чи-ж се можливе? Я
знаєте, так сильно зворушений. Але коли ви
вже кажете, то се мусить бути правда. По-
зволите, що присяду ся до вас? Принеси міні
грацького, Франю!

ЗІБЕНГАР.

Як пригадую собі, то перед трома - чотирма
роками мали ви страшну хрипку, а те пер прий-
шли майже цілком до себе.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ваша правда, але що міні се всьо допоможе.
До половини чоловік троха вилабудав ся, але
тепер, хто знає, як буде далі.

ФРАНЯ

кладе грацьке перед Зібенгаром; до Вермельскірха:
Я принесу вам зараз також.

ЗІБЕНГАР

не троха

Як мало би бути? Про що ви говорите?

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Не можу сказати справді нічого рішучого,
я сам не знаю іще добре, але, бачите, ломить
мене у всіх кістках. Будемо мати, думаю, зміну
погоди. Без жарту я перечуваю се кожного ра-
зу, стара то театральна рутинна. Тоді, як міні
жерело зробило так добре, знав я що й десять
коний не витягне мене відси. І справді, не ми-
нули чотири неділі, і я звинув свою буду. Тепер
буду мусіти, здаєть ся, тягнути далі сі прокля-
ті тачки. Хто знає, куда?

ЗІБЕНГАР.

Хто знає, куда! Так то йде на сьвітї; я,
коли признати ся, цілком вдоволений із себе.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ну, ви як-раз тепер у найліпших літах. Та-
кий чоловік як ви, найде собі всюди місце у
сьвітї. Але такий старий собака як я, то ціл-
ком інакше. Як втрачу лише тут той буденний
кусник хліба, се-б то, як проженуть мене відси,

що-ж міні тоді лишить ся, хотів би я знати-
Треба буде справити собі катаринку. Франя бу?
де збирати гроші.

ФРАНЯ.

Я цілком не соромила би ся сього, тату,
ні раз.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Вірю тобі, якби то сипали ся лише дукати.

ФРАНЯ.

Але, ні тату, що ви говорите! Ви могли би
вернути ся знова на сцену,

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ані навіть до малпячого театру, моя ди-
тинко.

ЗІБЕНГАР.

Говорив вам може що пан Екснер? Він ка-
зав міні, що хоче лишити взагалі всьо при
давнім ладі.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Видно, я не належу до того »всього«.

ПАНІ ВЕРМЕЛЬСКІРХ

йде сильно зворушена до стола.

Пане Зібенгар, я мушу вам сказати. Ви
можете повірити міні, пане Зібенгар. Я стара
жінка, маю вже пятьдесят років; я пережила
вже справді багато, але як тут поводить ся з
нами, ні дійсно, се є... я вже навіть не знаю...
се чиста підлість, чиста, негідна злоба, се чи-
ста огида, можете міні вірити.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

От, мамо, зачинай міні іще і ти! Зроби міні раз ласку, та сховай ся за свій стіл.

ПАНІ ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Що заподіяла наша Франя тій негідниці?

ФРАНЯ.

Липіть но се мамо!

ПАНІ ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Противно. Чи ми маємо зносити також всьо? Не можна вже боронити ся, коли вона хоче лишити нас хліба, як вона робить сплетні на нашу доньку?

До Зібенгара.

Чи наша дитина війшла коли в близькі зносини з вами?

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Мамо, мамо! Ходи тепер відси. Успокий ся! Ся сцена пішла цілком красно. Нині у вечері зробимо знов пробу.

Веде її за стіл, де вона хлипає хвилину.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ

сїдає знова на своїм місци.

Коли сказати би правду, то вона має рацию. До мене самого дійшла вже чутка, що Геншель хоче винаймати шинок. Розумієть ся, вже се справа його жінки.

ГАУФЕ.

А чия-ж се могла би бути справа? Де є лише яке свинство в селї, то вже не треба аж

Візник Геншель.

7

допитувати ся. В тій Геншлевій то хиба сам чорт сидить!

ФАБІЇ.

А на шинок гострить собі вона давно вже зуби.

ЗІБЕНГАР

до Гауфе.

Гауфе, та-ж вас не видати вже ніколи. Що-ж дієть ся властиво з вами?

ГАУФЕ.

А що-ж мало би діяти ся? Біда коло мене, тай тільки. А хто впакував мене у неї, як не ся проклята баба! Ну, хто-ж иньший, хотів би я лише знати? Бо з Геншлем я немав нічого ніколи.

ФАБІЇ.

Його жінка має також штани.

ГАУФЕ.

Я не є вже досить меткий. Розумієть ся, чоловік не належить вже до наймолодших. Коло запаски не буду я таки крутити ся їй все, вона хоче як-раз сього, се треба також знати! Вона так палить ся, можна би сказати... вона ніколи не наситить ся. Але із за сього працювати може. Молоді смаркачі, що вона їх роздобула, такі лїнівi, що аж смердить; я удав би іще робити за трьох таких.

ЗІБЕНГАР.

Шкода старого Геншля!

ГАУФЕ.

Коли він є вдоволений, що-ж се мене обходить! Але що мої кости вже нині тверді то він повинен знати, відки се взяло ся. З ліниства се не прийшло. А коли він має нині повну скриню гроший, то багато є там і моєї кривавиці.

ЗІБЕНГАР.

Я пригадую собі добре, що ви служили іще у батька Вільгельма Геншля.

ГАУФЕ.

Розумієть ся! Не інакше. А Вільгельма конний дозирав я яких вісімнадцять років. Запрягав їх, випрягав, їздив ними як літо так зима. Їздив до Фрайбурга, їздив до Бреслав, аж до Бромберга мусів я гнати. Чи одну милу нічку я мусів переспати на возі. Повідморожував собі вуха та руки, на обох ногах маю від морозу такі гуплі як грушки. А тепер він прогнав мене, тепер я можу забирати ся.

ФАБІГ.

Се всьо рука Геншлевої. Він сам є добрий чоловік.

ГАУФЕ.

Чого дав опутати ся бабі! Побачить, як він вийде із нею. Не міг вже діждати ся. Ледви небіжка троха застигла, а він вже полетів робити друге весілля.

ЗІБЕНГАР.

Її-ж не знав ніхто добре.

*

• ФАБІГ.

Я знав її добре. О, іще й як! Коби був мене запитав ся, я сказав би йому. Коли хотів післати Густу за ненькою, а... то не було на се ніякого ліпшого способу, як лише дати їй Ганну за мачоху.

ГАУФЕ.

Так, так, — не хочу вже більше говорити. То вже чи один крутив на се головою. Але воно виявить ся іще колись. — Тоді дивували ся люди сьому, нині сподівають ся іще гірших річий.

ЗІБЕНГАР.

Се лише пусте балаканє, сплетні!
Входить гандляр коний Вальтер. Короткі чоботи, короткий стрілецький сірчук, шапка та батіг у руках. Сідає при столі та киває на Франю, що підносить йому зараз пива.

ГАУФЕ.

Ви так кажете, але хто знає, чи се правда? Якби однак мерці повставали із гробу та почали говорити, то стара Геншлева розказала би тут неоднo. Вона не могла жити, вона не хотіла жити. А що найважнійше: Вона не повинна була жити.

ЗІБЕНГАР.

Гауфе, уважайте-но що говорите. Якби Геншель зачув що про те...

ГАУФЕ.

А що міні там уважати! Я скажу се кождому в лице. Стара Геншлева мусіла умирати.

Чи вони її отроїли, сього не знаю, я не був при сїм. Але природне се не було! Вона була здорова жінка, могла жити іще яких трицять років!

ЗІБЕНГАР.

випиває решту та встає.

ВАЛЬТЕР.

Що вона була здорова, се я можу посвідчити. Свою сестру буду хіба добре знати. Вона стояла їм на перенонї, тому сирятали її.

ЗІБЕНГАР

виходить спокійно.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Хто з панів дозволить табаки?

Здавленим голосом, приязно!

Мої панове, ви йдете чи не за далеко. Придивіть ся ви раз сьому чоловікови. Вчора пізно у вечері сидів тут іще. Зітхав так тяжко, кажу вам — — — що аж міні було його жаль.

ГАУФЕ.

Нечисте сумління гризе його.

ВАЛЬТЕР.

О дайте міні спокій з Геншлем. Я маю вже його по шию. Ми оба покінчили вже давно із собою.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Алеж ні, пан Зібенгар має рацію, шкода сього чоловіка.

ВАЛЬТЕР.

Він може собі говорити як хоче, про мене. Але що я маю гадати про Геншля... сього не потрібує міні ніхто казати.

ГЕНШЕЛЬ та коваль ГІЛЬДЕБРАНТ
входять правими дверми. Геншель несе на руці малу
Берту краще загорнену як передче. Хвиля мовчання по
причині збентеження між присутніми.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.
Здорові були, пане Геншель!

ГЕНШЕЛЬ.
Добрий день вам всім.

ФРАНЯ.
Ну Берто, що-ж чувати?

ГЕНШЕЛЬ.
Кажі: Дякувати! Ну, не умієш говорити?
Якось воно йде, чоловік мусить бути вдовіль-
ний. Добрий день, шваґре.
Подає Вальтерови байдужно руку, що її також так само
приймає.

Як там йде тобі? Що чувати?

ВАЛЬТЕР.
Як би міні мало йти? Нешкодило би, якби
йшло ліпше. Алеж з тебе чиста нянька.

ГЕНШЕЛЬ.
Ба, ба, що правда, то правда.

ВАЛЬТЕР.
Тепер не можна вже тебе більше побачити
без сеї дівчини. Ти не міг її лишити при матері?

ГЕНШЕЛЬ.
Вона має тепер все багато роботи. Дівчина
заваджає їй лише.

Сідає на лавку при стіні коло шинкового стола, недалеко свого шурина та тримає дитину на колінах. —

Проти нього сідає Гільдебрант.

Що-ж там пане майстер, напемо ся по одній? На гальбу пива, гадаю, заробили ми. — Дві гальбі пива і дві горівки!

ГІЛЬДЕБРАНТ.

То стерво ударило мене таки добре.

ГЕНШЕЛЬ.

Справжній лошак, а має таку силу! І всі чотири підкові одну по одній. — Добрий день Гауфе.

ГАУФЕ.

— Брийдень! —

ГЕНШЕЛЬ.

— — — Він зробив ся троха воркїтливий. Даймо йому спокій.

ФАБІГ.

Пане Геншель, купіть що у мене. Може гольник для жінки, може гарний гребінець до волося!

Присутні сьміють ся.

Кельнер Юрко купив також такий самий.

ГЕНШЕЛЬ.

сьмієть ся також добродушно.

Дай міні чистий спокій із своїм крамом!

До Вермельскірха.

Дайте йому також гальбу пива! — Сьмішний собі хлоп, хто се такий?

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Се, бачить ся міні, Фабіг з Квальсдорфу.
Найнепотрібнійше стерво в цілому окрузі.

ГЕНШЕЛЬ.

Та я маю також малу ростинку з Квальсдорфу.

ФАБІГ

до Берти.

Ми-ж добрі знакомі, правда?

БЕРТА

до Фабіга.

Я хочу оріхів з цукру.

ФАБІГ.

Ну... вона вже знає, хто я такий. Пошукаю,
може найду що!

БЕРТА.

На дворі на возі!

ФАБІГ.

Ні, тут, в кишені.

Дає дитині кусник цукру.

Ну, бачиш дівчино, ти не вилізеш ніколи
з гостинниць. Там брав тебе з собою дід, тут
мушиш волочити ся із Геншлем.

ГЕНШЕЛЬ.

Скажи: Журі ся ти своїм старим дрантем.
Про мене вже иньші дбають. Диви ся ти
лише на те, що до тебе належить.

Юрко виходить живо із кімнати, де стоїть білярд.

ЮРКО

не запримічує Геншля.

Але-ж я ніколи не подумав би собі, той
дурак це одну шклянку за одною, якби нічого
справді. Прошу іще раз пива, панно Франю,
лише на віру. Є нас п'яťох людей!

ФРАНЯ

бере Бертю на руки. Йде з дитиною за шинковий стіл.
Берта не позволяє. Не можу тепер.

ЮРКО.

Що бачу, майстре Геншель, ви також тут!

ГЕНШЕЛЬ.

не замічує Юрка, до Гільдебранта:

На здоров'я Гільдебрант!

Тручають ся шклянками та щють.

ФАБІГ

до Юрка, що збентежений троха кладе на однім столі
свою папіроску.

Скажіть-но, Юрку, чи умієте чарувати?

ЮРКО.

Розумієть ся! Чого-ж ви питаєте ся?

ФАБІГ.

Ви щезли були перед хвилиною як камфора.

ЮРКО.

Бачите, пощо міні іще зачіпати ся? Я не
терплю ся із Зібенгаром на очі.

ФАБІГ

замахуєть ся, якби хотів дати пощочину.

Люди говорять, що побив троха.

В перехіднім до Гауфе.
Ти добре десь виграв великий льос.

ГАУФЕ.
Малпо проклята!
Всі сьміють ся.

ФАБІГ.
Ба, ба, та я знаю, що я малпа.

ГЕНШЕЛЬ.
Чи се правда, що ти тепер у Нентвіхів?

ГАУФЕ.
Що-ж се тебе обходить?

ГЕНШЕЛЬ.
сьмієть ся, байдужно:
Ну, бачите сього нагороїженого дурня. Коле
як їжак, де його лише чоловік доторкнеть ся.

ВАЛЬТЕР.
Слухай-но, чи скоро ти вже будеш нашим
господарем?

ГЕНШЕЛЬ
дивить ся на нього коротким, холодним зором.
Я ні про що не знаю!

ВАЛЬТЕР.
Я гадав. Не тямлю, хто згадував міні про се.

ГЕНШЕЛЬ
пе, байдужно:
Тому, що згадував тобі про се, мусіло
снити ся.

Хвиля мовчання.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Всьо змінить ся тут тепер у сій хаті. Хто знає, як воно буде! Знаю лише тільки, що будете жалувати іще всі за Зібенгаром!

ГЕНШЕЛЬ

до Гауфе.

Ти міг би поїхати коли до Ляндсгут. Маю там пару цугових коний. Мігби ти привести їх!

ГАУФЕ.

Начхать на тебе! Знаєш?

ГЕНШЕЛЬ

сьмієть ся байдужно

Від нині можеш вже сидіти, хоч би ти і здох. Не журю ся вже більше тобою.

ГАУФЕ.

Вимети сьміє із під своїх дверей.

ГЕНШЕЛЬ.

Добре, добре! Най буде, що вже добре!

ГАУФЕ.

Ти маєш досить сьмітя у власній хаті.

ГЕНШЕЛЬ.

Гауфе, кажу тобі, я не зроблю сього радо. Але як ти хочеш зачати сварню, то уважай, що викину тебе за двері.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Пет, спокійно, панове! Спокійно!

ГАУФЕ.

Ти не ґазда тут! Ти не можеш мене викидати. Не маєш що говорити тут більше як я

Я не дам собі замкнути рота. Анї тобі, анї твоїй жінці! Брешіть собі, що лише хочете, обоє на купу і ти і твоя жінка. Се обходить мене тільки... що — — —

ГЕНШЕЛЬ

бере Гауфе без спільнішого зворушення за грудь, встає, пхає його проти даремного опору до задніх дверей, обертаєть ся на хвилину, притискає лівою рукою клямку в шклянні двері, та викидає Гауфе. Підчас сього ведеть ся така розмова:

ГАУФЕ.

Я кажу тобі: лиши мене, лиши мене, кажу тобі — лиши!

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Пане Геншель, так не йде, не можу позволити на се.

ГЕНШЕЛЬ.

Я тобі раз казав. Тепер вже годі!

ГАУФЕ.

Хочеш мене удусити? Лиши мене, кажу тобі! Ти не газда тут!

ПАНІ ВЕРМЕЛЬСКІРХ

зпоза стола.

Що-ж се має бути? То не йде так, Людвік. Ти не можеш на се позволити.

ФАБІ,

коли вже Геншель є з Гауфе коло дверей.

Дайте спокій панство, тут нема вже ради. Сей чоловік то справжний атлет. Він зловить

зубами за ріг стола, в'їсть ся в нього та піднесе стіл в гору, так що не перевернеть ся на ньому анї одна чарочка з горівкою. Аби йому лише прийшло що до голови, можу вас впевнити, що лежимо за хвилину всі на дворі.

Геншель викинув Гауфе, та сам вертаєть ся.

ГЕНШЕЛЬ,

сїдає серед загальної тишини.

Той гбур не дає міні анї хвилини спокою!

ПЕРШИЙ ОГНЕВИЙ СТОРОЖ

виходить з кімнати, у якій стоїть білярд; не при шинковім столі чарку горівки.

Я хотїв би заплатити! Ліпше забрати ся. А то можна би вилетіти іще також.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ет, що! Вишійте іще шклянку пива! Сього іще бракувало. Зрештою я тут іще пан.

ВАЛЬТЕР.

Слухай-но Геншель! Коли ти так будеш робити, як станеш ґаздою на місци Вермельскірха і засядеш тут за столом, то можу тобі сказати, що не утримаєш в сей спосіб богато гостей.

ГЕНШЕЛЬ.

На таких гостях не залежить міні.

ВАЛЬТЕР.

Годї буде перебирати. Гауфе не платить також пустими грїшми.

ГЕНШЕЛЬ.

Про мене може платити чим хоче! Але тепер кажу тобі іще раз: Не виїзди міні більше

із сею історією. Я не переймаю гостинниці. Як би я мав її переймати, то я сам мусів би се найліпше знати. Розумієш? Як куплю коли гостинницю, то скажу вже тобі про се. Тоді зможеш міні давати ради; як тобі се не сподобасться і не схочеш прийти до мене, ну, то дарма! Вже воно буде мусіти лишити ся так як є, мій шваґре.

Огневий сторож виходить та тріскає сильно дверми.

ВАЛЬТЕР.

Треба би і міні вже йти...

Забирає ся платити

БЕРМЕЛЬСКІРХ.

Пане Геншель, по якому-ж се. Розганяєте міні геть гостий!

ГЕНШЕЛЬ.

Люди-ж ви мої. Скажіть-но міні, що я тут винен, що от сей забрав ся. Про мене міг би він тут нипіти до завтрішнього раня!

ВАЛЬТЕР

ховає знов гроші раз у раз пристраснійше

Яке ти маєш право викидати відси людей? Ти не є тут паном.

ГЕНШЕЛЬ.

А може знаєш іще що?

ВАЛЬТЕР.

Чоловік знає багато, але от радше мовчить ся. Погані річи. Вармельскірх знає найліпше.

БЕРМЕЛЬСКІРХ.

Я? Відки я? Але слухайте-но мене...

ГЕНШЕЛЬ

спокійно і рішучо.

Що знаєте. Говоріть-но лише, що знаєте? Сей знає се, той знає те. А оба на купу знаєте пшик.

Хвиля мовчання.

ВАЛЬТЕР

змінює тон мови.

Коби ти був той сам, що давнійше. Але чорт знає, що стало ся з тобою. Тоді мав ти значінє, люди приходили з далеких та широких сторін до Геншля по пораду. А що сей сказав, се було можна би сказати законом, на сїм вже стануло; як амінь в церкві було воно. А тепер не можна вже порадити собі з тобою.

ГЕНШЕЛЬ.

Говори, говори лише далі.

ВАЛЬТЕР.

Ну, та се й ти сам десь запримітив. Передче мав ти лише приятелів, нині не приходять ані одна душа до тебе. А хочби хто і хотів прийти, то не прийде ізза твоєї жінки. Двацять літ служив вам Гауфе вірно, нараз не подобаєть ся вже більше жінці, а ти, ти береш його за ковнір та викидаєш за двері. Що-ж се такого? Вона лише потрібує моргнути, ти вже скачеш, замісь взяти добрий посторонок та вигнати із неї раз на все мухи.

ГЕНШЕЛЬ.

Як не будеш тут мовчати, тепер, зараз на місци — то я возьму тебе також іще за ковнір.

ЮРКО

до Геншля.

Майстер Геншель, лише не гнівайтеся так зараз. Бачите, що сей чоловік не уміє говорити інакше.

Відходить скоро до білярдової кімнати.

ВАЛЬТЕР.

Ба, ба, я вірю! Ти можеш се зробити! Коли хто прийде та скаже тобі правду, то може вилетіти крізь вікно. Але такий смаркач, таке стерво як Юрко, може тебе обріхувати день як ніч. Твоя жінка тай отсей на перегони! Хочеш, аби тебе обріхували, про мене, най тебе обріхують! Але як маєш іще очі в голові, отвори їх вже раз, глянь докола себе та придиви ся раз сьому драбови добре. Та-ж вони зводять тебе в білий день!

ГЕНШЕЛЬ

хоче кинути ся на нього, але спинюєть ся.

Що ти сказав? Га? Ніщо? — Добре.

Хвиля мовчання.

ФАБІГ.

Нині справжня цвітнева погода. То засьвітить сонце, то знов посипле крупами.

ГОЛОС ГАУФЕ

з надвору

Я тобі дома заплачу, затям собі се! Уважай добре! Ми розмовимо ся іще, в суді поговоримо зі собою.

ВАЛЬТЕР

пе та встає.

Бувай здоров, вибач за лихе слово.

ГЕНШЕЛЬ

кладе свою ліву руку на його рамя.
Тут лишиш ся. Розумієш?!

ВАЛЬТЕР.

Чого-ж іще хочеш від мене?

ГЕНШЕЛЬ.

Вже дізнаєш ся. Лишиш ся, кажу лише.

До Франї.

Йди до мене, най прийде сюда моя жінка.
Франя виходить.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Але-ж милий пане Геншель, Господа ради,
не робіть міні тут ніякого скандалу. Ви наведе-
те на мене поліцію, я...

ГЕНШЕЛЬ

вибухає дикою лютю, синьо-червоний на лиці.

Радше побю вас усіх на смерть — ! Або
Ганна мусить прийти сюда на се місце — -- —

ВАЛЬТЕР

непорадно, збентежений.

Вільгельм, Вільгельм, не роби дурниці! Я-ж
не хотів нічого такого сказати. Справді, що ні!
— Зрештою люди плетуть лише самі брехні.

ГІЛЬДЕБРАНТ.

Вільгельм, таж ти добрий чоловіга! Прий-
ди вже раз знова до розуму! Як ти виглядаєш,
га? Май-же розум! Та-ж ти аж ревів. — Що се
такого з тобою? — Всі мусіли се чути у цілій
хаті.

Візник Геншель.

8

ГЕНШЕЛЬ.

А може собі чути, про мене, хто хоче; але ти лишиш ся тут і Ганна прийде сюда!

ВАЛЬТЕР.

Чого я маю тут лишити ся? Я не знаю по що! Твої річи не обходять мене ні раз. Я не мішаю ся до сього і не хочу мішати ся.

ГЕНШЕЛЬ

Чому ти собі сього передше не роздумав.

ВАЛЬТЕР.

А зрештою те, що ми маємо із собою, прийде іще перед суд; там побачимо, чия буде правда! Прийду я іще до своїх гроший. А може твоя жінка роздумаєть ся, заки зважить ся криво-присягати. Інші твої річі не обходять мене. Кажу тобі, лиши мене, бо не маю часу. Кваплю ся до Гартав, не можу ждати.

ЗІБЕНГАР

вертає.

ЗІБЕНГАР.

Що-ж тут стало ся?

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Та, пробі, я не знаю! Я анї раз не знаю, чого хоче пан Геншель.

ГЕНШЕЛЬ

все іще держить сильно рукою рамя Вальтера.
Най прийде сюда Ганна, більше ніщо.

ПАНІ ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Люди пють цілком спокійно своє пиво, аж тут приходить пан Геншель, та починає сварню, як би він був тут паном у хаті.

ЗІБЕНГАР

перестерігає її.

Пст, пст, вже гаразд.

до Геншля.

Геншель, що стало ся вам?

ГЕНШЕЛЬ.

Пане Зібенгар, не моя тут вина. Я не винуватий, що воно склало ся так. Можете собі думати, що хочете. Я не винуватий, пане Зібенгар.

ЗІБЕНГАР.

Але-ж Геншель, що-ж ви думаєте, про мене, я знаю вас як спокійного чоловіка.

ГЕНШЕЛЬ.

Я був тут іще за вашого батька, а хочьби воно виглядало так і десять тисяч разів, то таки не моя се буде вина, коли воно так станеть ся. Сам не знаю в чім я провинив ся. Я не був ніколи скорий до сварні. Але тепер якось воно так стало ся. Вони драпають та кусають мене усі нараз. Сей чоловік виговорював різні річи на мою жінку, він мусить їх доказати, інакше милий Боже!

ЗІБЕНГАР.

Ах, лишіть се, най собі говорять.

ГЕНШЕЛЬ.

Докази! Докази! Інакше милий Боже!

*

ВАЛЬТЕР.

Я можу се доказати і таки докажу. Тут в хаті не було би багато таких, що не знали би сього так добре як і я. Твоя жінка зійшла вже на лиху дорогу. Я тут не винен, я був би сього не говорив, але маю тобі дозволити плювати собі в лице? Я не брехач, я говорю все саму правду. Поспитай, про мене, кого хочеш! Поспитай пана Зібенгара на сумління... Та-ж воробці цвирінькають про се на усіх дахах... та іще про иньші річи в додатку.

ЗІБЕНГАР.

Роздумайте собі, що ви говорите, Вальтер.

ВАЛЬТЕР.

Він примушує мене до сього! Най мене пустить. Чому-ж я як-раз маю терпіти за иньших? Ви знаєте се так добре як і я. Не жили ви добре з Геншлем передше за небішки першої його жінки? Думаєте може, що люди не знають про се? А тепер не покажете ся уже ніколи до його хати.

ЗІБЕНГАР.

Що ми маємо оба із собою, се приватні річи. Прошу міні не мішати ся до них.

ВАЛЬТЕР.

Але як умирає кому цілком здорова жінка, по вісьмох неділях також Густа, се, думаю, не в вже приватні річи.

ГЕНШЕЛЬ.

Що? — Най прийде Ганна!

Геншлева входить скоро та нечайно, просто від роботи; втирає собі руки.

ГЕНШЛЕВА.

Чого ревиш так?

ГЕНШЕЛЬ.

— Добре, що ти вже прийшла! — Отсей чоловік каже...

ГЕНШЛЕВА

хоче забирати ся.

Ет, дурниці.

ГЕНШЕЛЬ.

Маєш тут лишити ся.

ГЕНШЛЕВА.

Ви десь добре п'яні, всі на купу! Що вам прийшло такого до голови? Ви гадаєте, що я позволю кепкувати із себе?

Хоче йти геть.

ГЕНШЕЛЬ.

Ганно, я раджу тобі. Отсей чоловік каже...

ГЕНШЛЕВА.

О, про мене, най собі каже, що хоче!

ГЕНШЕЛЬ.

...Що ти мене на кождім кроці ошукуєш.

ГЕНШЛЕВА.

Що? Що? Що? Що?

ГЕНШЕЛЬ.

Так? Має він право говорити се? — І що... що моя жінка...

ГЕНШЛЕВА.

Я? Брешуть прокляті.

Прикладає собі запаску до очий та вибухає плачем.

Відходить.

ГЕНШЕЛЬ.

Що я... моя жінка... що ми обоє враз...
що наша Густа... добре вже! добре вже!

Пускає руку Вальтера, хропить сильно та припадає головою до стола.

ВАЛЬТЕР.

Не позволю називати себе брехуном.

— — —

ПЯТИЙ АКТ.

Той сам покій, що в трех перших актах. Ніч, досить ясне місячне світло паде крізь вікно. Покій порожній. Від подій четвертого акту минуло кілька днів.

В коморі заблимає світло; по кількох хвилинах виходить відтам Геншель із свічкою у бляшанім ліхтарі в руках. Має на собі шкур'яні штани, ноги в патинках. Йде поволи аж до стола, озираться нерішучо позад себе та до вікна, потім кладе світло на столі та сам сідає при вікні. Тут підтирає бороду рукою та дивиться на місяць.

ГЕНШЛЕВА

кличе з комори,

Чоловіче! Чоловіче! Що там робиш? —
Знова там снуєш ся.

Просто одягнена зазирає до середини.

Де-ж ти? Ходи спати! Тепер пора спати!
Завтра не зможеш знов злісти з постелі!
Знова лежати меш як старий мішок, а на оборі
підє всьо до гори ногами.

Так як є просто одягнена, виходить з комори та
зближається збентежена та стрівожена до Геншля.

Що ти робиш, га?

ГЕНШЕЛЬ.

— — — Я?

ГЕНШЛЕВА.

Чого сидиш так та не обізвешся анї словом?

ГЕНШЕЛЬ.

Придивляюся хмарам.

ГЕНШЛЕВА.

Нї, нї, гей люди, та-ж тут можна цілком здуріти. Хотїла би я лише знати, чого він там шукає в горі. А то мордівня тепер ніч-у-ніч. Чоловік не може вже мати цілком спокою. — Що-ж ти там все бачиш? Та скажи хоч одно слівце.

ГЕНШЕЛЬ.

— Вони є там горі.

ГЕНШЛЕВА.

Тобі сниться може, га? Слухай Вільгельм, просни ся! Лягай до ліжка та виспи ся вже раз! — Там горі є лише хмари та більше ніщо.

ГЕНШЕЛЬ.

Хто має очі, той бачить — !

ГЕНШЛЕВА.

А хто здурів вже, той тратить розум.

ГЕНШЕЛЬ.

Я не здурів.

ГЕНШЛЕВА.

Та я не кажу сього. Але як ти так поводити мешся далі, то можеш іще здуріти. Вона прозябла, надягає кафтаник та розгортає гачком попіл у печі.

ГЕНШЕЛЬ.

Яка година?

ГЕНШЛЕВА.

Чверть на другу.

ГЕНШЕЛЬ.

Ти чи не перевісила годинник? Бо він висів все коло дверий.

ГЕНШЛЕВА.

Що-ж тобі приходить до голови! Та-ж він висить там, де все висів.

ГЕНШЕЛЬ

встає.

Піду на хвилю до стайні.

ГЕНШЛЕВА.

Йди спати, бо інакше нароблю крику. Що ти маєш робити тепер у стайні? Ти повинен лежати в ночі у ліжку!

ГЕНШЕЛЬ

стоїть спокійно та дивить ся на Ганну.

Де Густа?

ГЕНШЛЕВА.

Чого хочеш? Вона-ж лежить у ліжку та спить. Чого ти виїздиш вічно із сею дівчиною? Їй нічого не станеть ся. Я-ж не роблю їй нічого злого.

ГЕНШЕЛЬ.

Їй нічого не станеть ся. Вона пішла спати. Вона лягла в сам час спати. — Густа, а не Берта!

ГЕНШЛЕВА

плаче сильно та замикає собі уста фартухом.
Я тікаю геть, я не лишу ся тут більше.

ГЕНШЕЛЬ.

Йди спати, йди! Я надійду також. Сльози
вже не допоможуть тепер більше. Хто тут винен,
Бог один знає. Ти не порадиш. Не потребуєш
плакати. — Бог тай я; ми оба знаємо се.
Замикає двері.

ГЕНШЛЕВА

відчинює їх злобно назад.
Пощо їх замикаєш, я не дам замкнути
себе!

ГЕНШЕЛЬ.

Я сам не знаю, пощо їх замок.

ГЕНШЛЕВА.

Люди завернули тобі голову. Відповідять
вони колись за се, що наговорили тобі. Я дба-
ла про твою дівчину як про свою власну. Вона
із сього певно не умерла би. Але мертвої я не
можу воскресити. Хто раз має умерти, той му-
сить умирати. Не можна його спинити, він му-
сить відійти. А Густа все була до нічого, ти
знаєш се так добре як і я. Чого ти питаєш ся
все та дивиш ся на мене так, як би я зробила
їй не знати-що.

ГЕНШЕЛЬ

недовірко.

І се може бути! І се не є неможливе.

ГЕНШЛЕВА

не тямить ся вже.

Най би міні се був хто сказав тоді, — я пішла би радше за прошеним хлібом. Ні, ні, люди. Коби я була знала се скорше. І такі річи треба слухати спокійно. Та-ж я хотіла йти! Хто задержав мене, га? Хто затримував мене всіми силами у сій хаті? Я була би найшла для себе заробок. Я не журила ся ніраз, працювати можу. Але ти мене сам не пустив. Тепер маю за се. Тепер мушу терпіти.

ГЕНШЕЛЬ.

Може бути, правда, що мусиш терпіти. — Що-ж робити?

Замикає знова двері.

ГЕНШЛЕВА.

Відчини, Вільгельм! Інакше буду кричати о поміч.

ГЕНШЕЛЬ.

Пст, тихо! Ти чула? Хтось ходить по коритарі. Йде до балії з водою. Чуєш, як плескаєть ся? Стоїть, та миєть ся.

ГЕНШЛЕВА.

Ти! Чоловіче! Тобі снить ся! Балія ось тут.

ГЕНШЕЛЬ.

Ну, ну! Я знаю вже! В мене не вмовиш нічого. Хто знає, той знає...

Пристрасно.

Більше не кажу нічого. — Ходи, ходи, підемо спати. Час подасть раду...

Коли він іде до комори, Геншлева отвирає тихо двері та виринаєть ся швидко на двір.

ГЕНШЕЛЬ

здоймає з рами дверей від комори батіг.

Се моє старе трієсцьке бичівно. Відки воно лише взяло ся тут. Я не бачив його більше як рік. Воно куплене іще за часів небішки старої.

Слухає.

Що думаєте? Розумієть ся. Ну, цілком природно. Ніщо! — Хоч навіть. А чому-ж би ні. Добре! Я знаю вже, що зроблю. Не буду зами-кати ся. Ти дай також спокій.

Відчиненими дверми увійшов Зібенгар; він дає знаки Вермельскірхови, що йде за ним і Геншлевій, аби лишили ся. Він є цілком одягнений, лише замість ков-нірця має на шиї шовкову хустину. Вермельскірх має на собі шляфрок.

ЗІБЕНГАР.

Добрий вечір, пане Геншель! Що? Ви не спите іще. Ви не здорові, що? Може вам що бракує?

ГЕНШЕЛЬ

дивить ся здивований добру хвилю на нього.

Я не можу якось спати. Взяв би я собі що на сон, коби знати що. Не знаю сам, що міні стало ся. Бог знає, що дієть ся тут.

ЗІБЕНГАР.

Скажу вам щось старий приятелю: Лягай-те тепер спокійно до ліжка, а завтра рано при-шлю лікаря. Ви мусите тепер справді поважно щось з собою зробити.

ГЕНШЕЛЬ.

Лікар не зможе міні вже анї раз помочи.

ЗІБЕНГАР.

Сього ви не кажіть, побачимо іще. Доктор Ріхтер розумієть ся на своїй річі. Моя жінка не спала цілими тижнями; боліла її голова, мало не трісла. В середу взяла порошок, тепер спить цілу ніч як забита.

ГЕНШЕЛЬ.

Ба ба, ну ну, може бути! Міні було би добре, як би я міг спати. — Чи пані може справді хора?

ЗІБЕНГАР.

Ах, ми всі якось не свої. Коби вже минув той понеділок, то всьо уложить ся знова.

ГЕНШЕЛЬ.

Ви передаєте може в понеділок новому господареві?

ЗІБЕНГАР.

Так, я думаю, що до понеділка упораємо ся. А тимчасом є тільки роботи з тим писанєм та відбиранєм інвентарів, що я майже не розгортаю ся. Чуєте, Геншель, лягайте спати. Одного се гризе, другого те. Житє не є забавкою. А як вам що ходить по голові, не беріть собі сього так дуже до серця.

ГЕНШЕЛЬ.

Красно вам дякую, пане Зібенгар, простіть міні всьо лихе, прошу вас. Бувайте міні здорові враз із своєю жінкою!

ЗІБЕНГАР.

Та-ж ми побачимо ся завтра знова, Геншель. Дякувати не маєте міні ні раз за що. Ми

робили собі різні прислуги, від коли ми стали сусідами. Се скінчило ся, тут нема що казати; але ми були приятелями тай не сумніваю ся, що і лишимо ся ними.

ГЕНШЕЛЬ

Йде німо кілька кроків до вікна та визирає крізь нього.

— — — — — Таке то, мій пане! Час не стоїть ані хвилі. Каролько також не навідував ся до нас ніколи. ...Що тут говорити! Ваша таки правда. Хлопець не міг би навчити ся нічого доброго. Передше воно виглядало інакше.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, я тепер не знаю, що ви думаєте

ГЕНШЕЛЬ.

І ви не зайшли також ніколи до хати.. Вже буде таки три чверти року.

ЗІБЕНГАР.

Я мав за багато на голові останніми часами.

ГЕНШЕЛЬ.

Передше то ви як-раз в таких разях заходили. Ні, ні, я знаю, тай ваша таки правда. І всіх людей правда. Я вже не можу притягнути до себе громади.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, випічніть собі тепер.

ГЕНШЕЛЬ.

Ні, ні, ми можемо тепер троха про се поговорити. Бачите, я у всім винен; я знаю, що

я винен і кінець на сїм. Але заки я оженив ся, я думаю, заки я взяв Ганну, то вже зачало ся і так легонько... Так поволи йшло що-раз гірше. Кістяне бичівно переломило ся міні на двоє. Потім пригадую собі се іще цілком точно, переїхав я свого пса, найліпшого, якого я лише мав. Потім пали міні один по однім три коні, між ними красний оґер за три сотки талярів. Нарешті умерла міні жінка. Я добре замітив се і погадав собі, що всьо на мене завзяло ся. Але коли вже і моя жінка зійшла зі сьвіта, то була справді у мене хвиля, коли я собі подумав, ну, тепер вже буде може досить. Вже не можна мі-ні більше забрати. Бачите, а таки стало ся! Не хочу вже цілком згадувати про Густу. Втратить чоловік жінку, втратить і дитину. Але ні: на мене заставлено сильде, а я влїз в нього сам.

ЗІБЕНГАР.

Хто-ж заставив на вас сильде?

ГЕНШЕЛЬ.

— — — Може чорт, а може хто иньший. Се певна річ, що мушу вдусити ся.

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР.

Але-ж се нещаслива ідея...

ГЕНШЕЛЬ.

Ні, ні, не перечу сьому ані раз! Я став лихй, лише я тут не винен. Я якось так попав у сей вир. Про мене, може й я винен. Хто знає!?

Треба було уважати ліпше. Чорт не спить! Бо я йшов все лише простою дорогою.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, ви сам собі воріг! Побиваєте ся з привидами, що не існували ніде та ніколи. Чорт не зробив вам нічого. Анї ви не попали у ніяке сильце, анї ніхто не дусить вас. Та-ж се всьо дурницї! Се небезпечна уява.

ГЕНШЕЛЬ.

Побачимо, можемо іще підіждати.

ЗІБЕНГАР.

Скажіть міні вже раз щось певного. Побачите, що нічого не знаєте. Ви анї лихі, чи як там кажете, анї не маєте ніякої вини на сумліню.

ГЕНШЕЛЬ.

Я знаю се ліпше.

ЗІБЕНГАР,

Ну, яка-ж се вина?

Хвиля мовчання.

ГЕНШЕЛЬ.

— Тут стояло ліжко, там лежала вона на ньому, там я прирік їй. Я прирік їй тай зломив слово.

ЗІБЕНГАР

Що ви прирекли?

ГЕНШЕЛЬ.

Та-ж ви знаєте! — — — Я зломив слово — тай всьо пропало. Тодї всьо скінчило ся. Я вже

програв. — — — Бачите: Тепер вона не може
найти спокою.

ЗІБЕНГАР

Ви говорите про свою небіжку жінку?

ГЕНШЕЛЬ.

Ба що-ж, про неї саму говорю. — Вона не
може найти спокою в гробі. Вона приходить та
вертається і все не має спокою. — — — Чи-
щу коні, то й вона стоїть там. — Беру сито зі
скрині з вівсом і бачу, як вона сидить за двер-
ми. — Хочу йти до ліжка в коморі, а вона ле-
жить у ньому та дивиться на мене. — Вона
перевісила міні годинник, вона пукає до стіни,
вона шкробає по вікні. Вона кладе міні палець
на груди, а я душу ся, не можу віддихати. Ні,
ні, я знаю се. Такі річи мусить чоловік пере-
жити, заки зрозуміє їх. Сього не можна розка-
зати. Я вже пережив їх щось, можете міні по-
вірити.

Хвиля мовчання.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, крайне моє слово. Зберіть всі
свої сили до купи; станьте відразу на обі ноги.
Йдїть до лікаря та порадьте ся його. Подумайте
собі: »Я хорий, я дуже хорий«, але проженїть
геть сю мару. Се уяви мізку, се привиди.

ГЕНШЕЛЬ.

Так говорили ви також і тоді. Се, або щось
подібного говорили ви.

Візник Геншель.

9

ЗІБЕНГАР.

Може бути, я годжу ся зі сим. Що ви тоді зробили з подружжєм, то було ваше щастє, ви мали до сього право. Тут нема що говорити про гріх та вину.

Входить Вермельскірх.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Геншель, ходіть-но до мене. Засьвіtimo собі газ і грати-мемо в карти. Напємо ся пива, або що схочете та закуримо собі іще нашу люльку. Най-но прийдуть раз іще духи. За дві годині маємо білий день, потім випємо каву та поїдемо на прохід. Се мусить скінчити ся вже раз до чорта, ви мусите бути нарешті знов тим старим Геншлем.

ГЕНШЕЛЬ.

Може бути. Можемо спробувати.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ну, то далі.

ГЕНШЕЛЬ.

— До вас я не піду вже більше.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Ігі, що там, старі річи знов витягаєте. Та-ж се всьо було лише непорозумінє! Всьо вияснило ся вже. Не пускаю вже Гауфе ніколи більше. Той дурень справді все паний. За горячо скаже коли яке слово. Одним вухом слухати, другим випускати. Так треба робити, я роблю так все.

ГЕНШЕЛЬ.

Се було би таки найліпше. Ваша правда. Але ні — до пиварні я вже не зайду ніколи більше. Я буду багато їздити, думаю, може хіба не будуть ходити за мною всюди. А тепер добра-ніч вам! Я хочу спати також.

ЗІБЕНГАР

А може би ви, Геншель, пішли на гору до мене? У мене сьвітить ся іще, в канцелярії напалено, там заграємо собі в трійку, я й так ледви чи лягати-му спати.

ГЕНШЕЛЬ.

Так, так, ми могли би се зробити. Я й так давно вже не грав у карти.

ГЕНШЛЕВА.

Так, так, йди на гору; ти й так не можеш спати.

ГЕНШЕЛЬ.

Я не йду, розумієш, що?

ГЕНШЛЕВА.

Ну, як ти тут лишиш ся, тоді я піду. Хто знає, що ти іще задумаєш в ночі. Ти починаєш знов бавити ся ножем. Так, так, він робив се вчора. Чоловік непевний вже свого життя.

ГЕНШЕЛЬ

Ані думаю йти на гору. Він перший порадив міні се зробити, а потім перший погордив мною.

*

ЗІБЕНГАР.

Геншель, я не погорджував вами ніколи. Ви наскрізь чесна людина, не вговорюйте в себе ніяких дурниць. Судьба пробує нераз чоловіка. Але треба її знести, хоч то не так легко. Ви захорували, але ви все таки лишилися чесним чоловіком; за се я кладу руку в огонь.

ГЕНШЕЛЬ.

Най буде се й правда, пане Зібенгар. — Добре, говорім про що иньшого. Не ваша тут вина, я говорив все так. Шурина? Ну, його не можу осудити також. Знає він, бачить ся, відки дізнався про се. Вона десь ходить по людях та розказує неодному. Вона є всюди — раз тут раз там. У брата мусіла бути також.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Хто мав би ходити по людях? Ніхто про се не думає. Про цілу ту історію люди давно вже забули.

ГЕНШЕЛЬ.

Се лишить ся вже на мині, хоч би там крутити не знати як. Знає вона вже як забрати ся до діла. Вона є всюди, вона вговорить се у кожного. А хочби люди і замовчали та не кусали мене зі всіх боків як собаки: га, — се вже не допоможе, се лишить ся вже на мині.

ЗІБЕНГАР.

Геншель, ми не уступимо ся скорше, аж вибете собі се з голови. Мусите успокоїти ся цілком.

ГЕНШЕЛЬ.

Та-ж я при умі, я цілком спокійний.

ЗІБЕНГАР

Ну, красно, будьмо цілком щирі. Бачите тепер, як ваша жінка жалує того, що стало ся. Кельнер забрав ся вже за всі гори, не побачите вже його ніколи на очі. Кождий може пошпортати ся, най буде, хто хоче. Тепер цілком просто подайте собі руки. Поховайте, що треба поховати, та примиріть ся.

ГЕНШЕЛЬ

до Ганни.

Про мене, руку можу тобі подати. За те, що ти збила ся з дороги, най тебе судить там сам Пан-Біг. Я не хочу тебе тут більше судити. — Коби лише... я думаю з Густою... коби лише знати щось рішучого.

ГЕНШЛЕВА.

Забийте мене тут на місци, коли хочете. Най паду трупом у сій хвилі, як я звела із сього світа Густу.

ГЕНШЕЛЬ.

Та я кажу, що се лишить ся вже при мині. Ну, завтра зможемо говорити далі. Заки переговоримо се, уплине іще чимало води.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Затопіть но собі добре у печі, зваріть собі горячої кави. По дощі вказуєть ся вже сонце. Таке то й між сопрагами. Без бурі нема

подружя. Але по дощі росте всьо сто разів ліпше. Головна річ: лю-лі, лю-лі...

Робить такий рух, якби колисав дитину на рамени.

Мусите старати ся о се.

Плеще шутливо Геншля по плечах.

Старий любить такі річи дуже. Постарайте ся та справте собі таку забавку. До сто чортів, Геншель! Такий хлоп як ви, що-ж може бути лекшого. Добра-ніч вам.

ЗІБЕНГАР.

Всьо змінить ся, лише відважно.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Лише все зі зимною кровю, тримати ся тепло.

Зібенгар та Вермельскірх виходять.

ГЕНЩЕЛЬ

йде поволи до дверей, та хоче їх знова замкнути.

ГЕНШЛЕВА.

Не замикай!

ГЕНЩЕЛЬ.

Про мене. Що ти там робиш?

ГЕНШЛЕВА,

що стоїть коло печі, схоплюєть ся як передше.

Таж бачиш. Хочу запалити!

ГЕНЩЕЛЬ

сїдає пригноблений коло стола.

Про мене, засьвіти навіть лампу.

Відсуває шуфляду стола.

ГЕНШЛЕВА.

Чого там шукаєш?

ГЕНШЕЛЬ.

Нічого...

ГЕНШЛЕВА.

То засунь її.

Йде до нього та засуває шуфляду.

Хочеш збудити іще Бертю?

Хвиля мовчання.

ГЕНШЕЛЬ.

В понеділок він йде вже. Лишимо ся самі.

ГЕНШЛЕВА.

Хто йде в понеділок?

ГЕНШЕЛЬ.

А Зібенгар. Хто знає, як то буде з новим.

ГЕНШЛЕВА.

Новий богач, — не буде ссати тебе.

ГЕНШЕЛЬ.

Ганно, одно з нас мусить уступити! З нас обоїх. Так, так. Не диви ся так на мене. Одно з нас, не інакше.

ГЕНШЛЕВА.

Я маю забирати ся? — Хочеш мене пргнати геть?

ГЕНШЕЛЬ.

Покажуть ся ще, хто мусить забирати ся. Може я, а може ти. — Як би я забрав ся.... знаю добре, що ти не будеш журити ся сим. Дась собі раду з фірманкою як і хлоп. — Але як кажу: не про се йде.

ГЕНШЛЕВА.

Як одно з нас мусить йти, так я радше заберу ся. Я маю іще в порівнаню з тобою досить сил. Тому заберу ся і ніхто не побачить мене вже більше! Коні, вози, річи, всьо твоє. Та-ж ти не покинеш рідньої стріхи. Тому то я піду і кінець!

ГЕНЩЕЛЬ.

Не знати іще; побачимо.

ГЕНШЛЕВА.

Нема що багато говорити. Що стало ся, те стало ся.

ГЕНЩЕЛЬ.

встає поволи з трудом та звертаєть ся до комори.

А Берта? Що-ж буде з дівчиною?

ГЕНШЛЕВА.

Вона вертаєть ся до батька, до Квальсдорфу.

ГЕНЩЕЛЬ

вже в дверех до комори.

Най буде й так! Завтра є також іще день
Всьо може змінити ся, як каже Зібенгар.

Вже в коморі.

Завтра буде воно цілком інакше виглядати.

Хвиля мовчання.

ГЕНЩЕЛЬ

за сценою.

Берта знова пріє та пріє.

ГЕНШЛЕВА.

Най троха упріє , ніщо не шкодить! З мене також капає піт. Таке жите —

відчинює вікно.

— то радше не жити!

ГЕНШЕЛЬ.

Що ти там іще говориш? Я не розумію нічого.

ГЕНШЛЕВА.

Лягай ухом до подушки та дай міні спокій.

ГЕНШЕЛЬ.

А ти не лягаєш?

ГЕНШЛЕВА.

Та вже сьвітає.

Накручує годинник.

ГЕНШЕЛЬ.

Хто там накручує годинник?

ГЕНШЛЕВА.

Мовчи вже раз; як Берта проснеть ся, то не будемо вже спати знова. Буде ревіти знов пів години.

Сідає при столі та підпираєть ся обома ліктями.

Найліпше було би забрати ся геть.

ЗІБЕНГАР

зазирає до кімнати.

Я іще вертаю. Вже успокоїв ся ваш чоловік?

ГЕНШЛЕВА.

Аякже, троха, вже ляг спати.

Кличе.

Старий. Тату! — Вільгельм!

ЗІБЕНГАР.

Пст! Геншлева, дякуйте Пану-Богу. Тай самі лягайте.

Відходить.

ГЕНШЛЕВА.

А що-ж лишаєть ся иньшого? Спробую і я.

Йде до дверей від комори, стає тихо та підслухує з увагою.

Вільгельм! Тату! Та відізви ся! — — — —

Раз-у-раз з більшою тривогою.

Вільгельм! Може би ти не лякав мене. Думаєш може, не знаю, що ти іще не спиш! —

Все з більшою тривогою.

Тату! Кажу тобі..

Берта проснула ся та починає плакати.

Берто, май гадку, тихо! Дівчино, я не знаю, що там зрештою стало ся такого. — Вільгельм, Вільгельм!

майже кричить.

ЗІБЕНГАР

зазирає знов.

Панї Геншлева, що ви знов?

ГЕНШЛЕВА.

Кричу і кричу, а він не відповідає.

ЗІБЕНГАР.

Чи ви здуріли? Що-ж ви робите!?

ГЕНШЛЕВА.

Там так тихо. Там щось стало ся.

ЗІБЕНГАР.

Що? — — — —

Бере свічку та йде до дверей комори.
Геншель, ви вже вснули?

Йде до середини.
Хвиля мовчання.

ГЕНШЛЕВА

не важить ся йти в середину.

Що там? — Що там? — Що стало ся та-
о го?

Вермельскірх зазирає до кімнати.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Хто там в коморі?

ГЕНШЛЕВА.

Пан Зібенгар. — Там так тихо, ніхто не
відповідає. — — —

ЗІБЕНГАР

вертає поквапно назад, блідий як стіна та держить
Берту на руках.

Панї Геншлева, візьміть собі дитину та
йдіть на гору до моєї жінки.

ГЕНШЛЕВА

з дитиною на руках.

Пробі', що там стало ся?

ЗІБЕНГАР.

Дізнаєте ся іще в пору!

ГЕНШЛЕВА

здержаним зразу, потім роспучним криком.

Боже, він заподіяв собі щось.

Відходить з дитиною.

ВЕРМЕЛЬСКІРХ.

Йти по лікаря?

ЗІБЕНГАР.

За пізно! Ніщо вже йому не допоможе.

Із драм Гергарта Гауптмана появилися досі в перекладі на українську мову :

1) **Ткачі** — драма в 5 актах, переклад Михайла Павлика, із передмовою Івана Франка. — Ціна бр. 60 кр

2) **Гануся** — драма в двох частих, переклад Антона Крушельницького. — Ціна бр. 50 кр.

3) **Візник Геншель** — драма в 5 актах, переклад Антона Крушельницького. — Ціна опр. 80 кр.

4. ...
5. ...